ТИНЧЛИКСЕВАР КУЧЛАРНИНГ ЖАҲОН КОНГРЕССИ

Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ КОМИТЕТИ ВА МЕҲНАТКАШЛАР ДЕПУТАТЛАРИ ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

20-ЙИЛ ЧИҚИШИ

№ 213 (4929).

27 ОКТЯБРЬ ШАНБА 1973 ЙИЛ.

Баҳоси 2 тийин.

Жаҳон халқлари! Халқаро кескинликнинг юмшатилиши муқаррар тус олиши учун курашингиз, тинч-тотув яшаш принципларини турли социал тузумдаги давлатлар ўртасидаги ўзаро муносабат нормасига айлантиришга эришингиз!

(КПСС Марказий Комитетининг «Октябрь Чақириқларидан).

ХАЛҚЛАРНИНГ ХОҲИШ-ИРОДАСИ —ТИНЧЛИК

МОСКВА. Кремлнинг Съездлар саройи. Шу кунларда прогрессив инсониятнинг, тинчликни қадрловчи ҳамма кишиларнинг фикри-зикри ва умиди шу ерга қаратилган. Бу ерда, Кремлда тинчликсевар кучларнинг жаҳон конгресси ўз ишини давом эттирмоқда.

144 давлат халқларининг вакиллари, жуда турли-туман сиёсий партиялар, халқаро ва миллий ташкилотлар, озодлик ҳаракатининг намояндалари, хилма-хил қарашдаги кишилар 26 октябрь эрталаб яна Кремлнинг съездлар саройига тўпландилар. Уларнинг ҳаммасини тинчликни сақлаб қолиш ва мустаҳкамлаш, кескинликни юмшатишга, халқаро хавфсизлик учун, ер юзидаги одамларнинг тараққиёти ва бахт-саодати учун курашга ўз ҳиссасини қўшишга бўлган азми-қарор бирлаштирган.

Эрталабки мажлис фашистлар диктатурасига қарши одилона кураш олиб бораётган Чили халқ демократик кучлари билан бирдамликка бағишланди.

Раислик қилувчи — халқаро тайёргарлик комитети раисининг ўринбосари, конгрессга кўмаклашувчи Совет комитетининг раиси **М. В. Зимянин** қаҳрамонона ҳалок бўлган Чили президенти Сальвадор Альенденинг дўсти ва сафдоши — **Ортенсия Бусси** де **Альенде**га сўз берди.

Конгресс делегатлари ва меҳмонлари Чили халқ президентининг сафдошини зўр ҳаяжон ва самимият билан табриклайдилар. Бу довюрак аёл ана шу оғир ва мусибатли кунларда Чили халқининг шонли ва мардона кураши тўғрисида одамларга гапириб бериш учун конгрессга келди.

Ортенсия Бусси де Альенде турли мамлакатлардан, ер куррасининг бошқа қитъалари ва районларидан конгрессга қатнашиш учун Москвага келган ҳамма кишиларни табриклайди. У Сальвадор Альенде ҳурматини бажо келтириб, уни эслаётган ҳамма кишиларга миннатдорчилик билдиради.

Ортенсия Альенде Чили халқи озодлик курашининг тарихи тўғрисида гапиради, меҳнаткашларнинг ўз ҳуқуқлари учун олиб борган кураши Чилида биринчи халқ ҳукуматини тузишга олиб келганлигини айтади. У ишчилар синфи ва уни қўллаб-қувватлаётган тараққийпарвар кучлар бу мақсадга тинч ва демократик йўл билан эришганликларини таъкидлайди.

Бу ерда, дейди президентнинг рафиқаси, ўзи азалдан танлаб олган йўлга хиёнат қилмай, ҳалок бўлган букилмас курашчи турмуш ўртоғимнинг ҳалокати тўғрисида мен қай тил билан гапирай, ахир: у қонунни, демократияни, адолат ва озодликни мардларча ҳимоя қилиб ҳалок бўлди. Мен ўзимнинг шахсий фожиам тўғрисида, оиламнинг фожиаси тўғрисида, Мексика элчихонаси олий ҳимматлик билан бизга бошпана берганлиги туфайлигина биз Чилидан омон-эсон чиқиб келган таҳликали вазиятлар тўғрисида гапириб ўтирмайман.

Бу ерда мен хунта қилаётган жиноятларга баҳо бермайман. Бу ўринда гап одамларни корчалонларнинг измига бўйсунувчи ва бемалол эксплуатация қилинувчи итоаткор галаларга айлантиришга интилаётган фашизм тўғрисида бораётир.

Бугун мен, дейди Ортенсия Бусси де Альенде, Чилининг халқ президенти тўғрисида шоҳид сифатида, демократ аёл сифатида, ҳалок бўлган жангчининг яқин ўртоғи бўлган, унинг фикр-ўйлари ва ҳис-туйғуларига ошно бўлган, унинг олижаноб ҳаётининг гувоҳи бўлган бир киши сифатида гапириб бермоқчиман.

Сальвадор Альенде демократ эди. Халқ онгини шакллантирувчи ғоялар, сўзлар, ошкора сиёсий ҳаракат унинг қуроли бўлди. У миллий манфаатларнинг ҳимоячиси, ҳақли равишда меҳнаткашларга, Чили пролетариатига тегишли бўлган бойликларни уларнинг ўзига қайтариб олиб беришни истаган ватанпарвар эди. У курашчилар орасида курашчи эди. Халқ уни ўзининг ўртоғи, ўзининг раҳбари деб атар эди, чунки у ҳақиқатан ҳам халқнинг муддаоларини ифодалар эди.

Сайлов туфайли Халқ бирлиги ғалаба қозонган биринчи кундан бошлабоқ халқаро империализм томонидан пул билан таъминланувчи ва гиж-гижланган тескаричи қора кучлар Чили халқига ва халқ президентига қарши қабиҳ фаолият бошладилар. Ҳарбий хунта ва унинг фашист илҳомчилари қонуний ҳукуматни ағдариб ташлаб, мамлакатни чин ватанпарварлар қонига ғарқ қилди. Исён бошланган кундан бери орадан бир ярим ой вақт ўтган бўлса ҳам, софдил ва ҳимоячисиз кишиларни ов қилиш ҳамон давом этмоқда.

(Давоми 4-бетда)

МОСКВА, 1973 йил 26 октябрь. Кремлнинг Съездлар саройи. Ўртоқ Л. И. Брежнев нутқ сўзламоқда.

М. Снурихина ва Б. Якобсон фотоси. («Правда»дан).

АДОЛАТЛИ, ДЕМОКРАТИК ТИНЧЛИК УЧУН, ХАЛҚЛАР ХАВФСИЗЛИГИ ВА ХАЛҚАРО ҲАМКОРЛИК УЧУН

ТИНЧЛИКСЕВАР КУЧЛАРНИНГ ЖАҲОН КОНГРЕССИДА КПСС МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИНИНГ БОШ СЕКРЕТАРИ ЎРТОҚ Л. И. БРЕЖНЕВ НУТҚИ

Азиз дўстлар! Ҳурматли меҳмонлар! Ўртоқлар!

Планетамиздаги тинчликсевар кучларнинг вакиллари бўлган сизларни Совет Иттифоқи Коммунистик партияси ва бутун совет халқи номидан чин кўнгилдан табриклаш имкониятига эга бўлганлигим учун астойдил хурсандман.

Кеча шу минбарда туриб дўстимиз Ромеш Чандра ва бир қанча мўътабар халқаро ташкилотларнинг делегатлари бизнинг мамлакатимиз тўғрисида, унинг халқаро сиёсати ҳақида самимий, яхши сўзлар айтишди. Бунинг учун биз улардан ғоят миннатдормиз.

Конгресснинг иш жойи қилиб пойтахтимиз Москвани танлаш тўғрисидаги қарор барча совет кишиларини халқлар тинчлиги, эркинлиги ва хавфсизлиги учун курашни янада кучайтиришга рағбатлантиради.

Тинчлик учун ижтимоий ҳаракат тарихида илҳомбахш мисоллар оз эмас, лекин тинчликсевар кучларнинг ҳозирги Жаҳон конгресси сингари мана шундай миқёсдаги халқаро анжуман, мана шундай ваколатли йиғилиш ҳали шу вақтгача бўлмаган эди, деб айтсам хато қилмаган бўламан.

Тинчлик учун курашувчиларнинг социализм мамлакатларидан, буржуа давлатларидан, ривожланаётган мамлакатлардан келган делегациялари шу залда йиғилишган.

Шу залда биз турли сиёсий маслакларнинг намояндаларини: ер юзида яхши келажак бўлсин деб биз билан бирга курашаётган қардошларимизни — коммунистларни, социал демократия арбобларини, революцион демократик партияларнинг ва миллий озодлик ҳаракатларининг вакилларини кўриб турибмиз. Бу ерда бошқа маслакдаги сиёсий партияларнинг арбоблари ўтиришибди. Бу ерда ҳозир бўлганлар орасида ўз халқларининг келажаги учун ғоят жон куйдираётган партиясизлар ҳам бор. Бу ерда атеистлар билан диндорлар бирга тўпланишган.

Бу залда ҳозир бўлганлар орасида ишчилар, деҳқонларни, фан ва санъат арбобларини, барча зиёлиларнинг вакилларини, яъни ўз қўли, ақл-заковати, ижодий илҳоми билан планетамиздаги барча моддий ва маънавий бойликларни яратаётган кишиларни кўриб турибмиз. Тинчлик билан меҳнат азалдан бир-бири билан боғланган. Урушлар эксплуатацияни ва зулмни келтириб чиқараверади, тинчлик манбаи эса, ҳамиша оқибат натижада меҳнат аҳлининг ўзидан иборат бўлиб келди. Станок ёки металл эритиладиган печ олдида ишлаб турган, трактор ҳайдаётган, қурилишларнинг ҳавозаларида ишлаётган, университет кафедрасида дарс бераётган ёки илмий тадқиқот лабораториясида ишлаётган меҳнат аҳлининг ҳаммаси аввало тинчликка муҳтож.

Конгрессда капиталистик мамлакатлардаги савдо-саноат доираларининг намояндалари, планетадаги барча мамлакатларнинг ўзаро манфаатли иқтисодий ҳамкорлик қилишига тарафдор бўлган доираларнинг намояндалари ҳам қатнашмоқда. Мана шунинг ўзи ҳам тинчликсевар кучларнинг олижаноб ҳаракати таянаётган негизнинг кенглигидан яна бир марта далолат бериб турибди.

Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг, шунингдек шу ташкилот комитетларининг ва ихтисослаштирилган муассасаларининг вакиллари тинчликсевар кучлар конгрессида қатнашаётирки, бизнинг нуқтаи назаримиздан янги ва қувончли бўлган бу ҳолни алоҳида қайд қилиб ўтмоқчиман. Биз буни қонуниятли факт деб биламиз. Зеро Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг ўз Уставида қайд қилинган асосий мақсадлари ва вазифалари ушбу конгресснинг мақсадлари ва истакларига мос бўлиб тушмоқда. Бу мақсад ва истаклар эса ер юзида тинчлик ишига ҳамда давлатлар ва халқлар ўртасида самарали ҳамкорлик қилинишига бутун чоралар билан кўмаклашишдан иборатдир.

Азиз дўстлар!

Кўп асрлар давомида одамлар—ҳар ҳолда шу одамларнинг энг донолари — урушни ҳормай-толмай қоралаб ва лаънатлаб келдилар. Халқлар мустаҳкам тинчлик бўлишини орзу қилдилар. Аммо шундай бўлса ҳам катта ва кичик уруш ёнғинларининг мудҳиш шуълалари инсоният тарихининг деярли ҳар бир саҳифасида кўриниб турибди.

Тарих сабоқлари ҳам, бир-бирини қиришга бўлган нафрат, яъни инсон учун табиийдек бўлиб кўринган шундай нафрат ҳам навбатдаги қонли урушнинг олдини ололмади. Чунки урушнинг кучи, урушдан манфаатланаётганларнинг роли ҳаддан ташқари катта эди.

Бизнинг давримизда аҳвол бутунлай ўзгарди. Ҳозирги кунда урушга қарши кураш мустаҳкам негизга—тинчлик кучларининг, демократия, халқлар озодлиги ва мустақиллиги кучларининг қудратига таянмоқда.

Конгресснинг муҳтарам қатнашчилари! 250 миллионли совет халқи номидан, унинг Коммунистик партияси ва Совет ҳукумати номидан сизларни ишонтириб шуни айтишга ижозат бергайсизки, тинчликни мустаҳкамлаш тўғрисида ғамхўрлик қилиш давлатимизнинг энг асосий вазифаларидан биридир.

«Халқларга—тинчлик!»—мамлакатимиз меҳнаткашлари бундан эллик олти йил муқаддам, биринчи жаҳон уруши қизиб турган бир пайтда асосий шиорлардан бўлган мана шу шиор остида Октябрь революциясини амалга оширдилар. В. И. Ленин қўли билан ёзилган «Сулҳ тўғрисида декрет» эса жаҳонда биринчи социалистик давлатнинг қонун кучига эга бўлган дастлабки ҳужжати бўлди.

Мана шу тарихий ҳужжатда Совет Россиясининг ишчи-деҳқонлар ҳукумати барча мамлакатларнинг фақат ҳукуматларигагина эмас, шу билан бирга халқларига ҳам мурожаат қилиб, давлатимиз одилона демократик сулҳга астойдил интилаётганлигини ифодалади. Уқтириб айтаманки, бу сулҳ одилона сулҳ бўлиши, демократик сулҳ бўлиши, яъни барча халқларнинг ҳуқуқларини ва манфаатларини ҳурматлашга асосланган сулҳ бўлиши керак эди. Улуғ Октябрдан кейин ўтган йилларнинг ҳаммасида биз планетамизда худди мана шундай сулҳ ва тинчликнинг тантана қилиши учун оғишмай, изчиллик билан курашиб келдик ва курашмоқдамиз.

Фашизмга қарши олиб борилган курашда ўзининг 20 миллиондан ортиқ гражданидан жудо бўлган совет халқи уруш нималигини ва одамларга уруш қанчадан-қанча беҳисоб кулфатлар келтиришини яхши билади. Улуғ Ватан уруши биз, совет кишилари учун фақат Ватанимизнинг озодлиги ва мустақиллиги йўлидагина олиб борилган кураш бўлиб қолмади. Бу уруш айни вақтда жаҳон цивилизациясини сақлаб қолиш учун, одилона тинчликни қўлга киритиш учун ҳам олиб борилган жанг бўлди. Бутун урушдан кейинги давр давомида Советлар мамлакати мустаҳкам тинчлик ва халқлар хавфсизлиги учун ҳормай-толмай курашиб келди.

Партия XXIV съезди қабул қилган Тинчлик программаси ҳозирги босқичда КПСС ва Совет давлати изчиллик билан ўтказиб келаётган тинчликсевар сиёсатнинг ифодаси бўлди. Бу программани таклиф қилиш билан биз кескинлик ўчоқларини тугатишга кўмаклашишни, бостириб келаётган термоядро ҳалокати шарпасидан инсониятни қутқаришга ёрдамлашишни, кескинликни юмшатишга бутун чоралар билан кўмаклашишни ўзимизнинг вазифамиз деб билдик. Мана шу олижаноб мақсадлар йўлида, бутун меҳнаткаш инсониятнинг бахт-саодати учун енг шимариб ишламоқдамиз ва ишлайберамиз!

1.

Азиз дўстлар! Сизларнинг конгрессингиз жуда муҳим, масъулиятли тарихий пайтда тўпланди.

Янги жаҳон урушининг пайдо бўлишига қарши, мустаҳкам тинчлик ва халқаро хавфсизлик учун халқлар узоқ вақтдан бери олиб бораётган қаттиқ кураш кейинги йилларда жиддий муваффақиятлар билан якунланди.

Энг асосий муваффақият тўғрисида гапирадиган бўлсак, шуни айтмоқ кераkки, қирқинчи йилларнинг иккинчи ярмидан бошлаб инсониятга таҳлика солиб турган хавф, яъни жаҳон ракета-ядро урушининг бошланиб кетиш хавфи камая бошлади, ялпи тинчликни сақлаб қолиш истиқболлари бундан ўн-ўн икки йил бурунгига қараганда яхшироқ ва ишончлироқ бўлиб қолмоқда. Буни тўла ишонч билан айтиш мумкин.

Турли социал тузумдаги давлатларнинг тинч-тотув яшаш принциплари тобора кенг эътироф қилинмоқда. Бу принциплар тобора конкретроқ мазмун билан тўлдирилмоқда, аста-секин халқаро турмушнинг ҳаммага мақбул нормасига айланмоқда.

Жумладан, кейинги йилларда социалистик давлатларнинг Ғарбий Европа мамлакатлари билан—турли ижтимоий тузумдаги давлатлар билан конструктив ҳамкорлик қилиш йўлига биринчилар қаторида ўтиб олган Франция билан, шунингдек Германия Федератив Республикаси, Италия ва бошқа бир қанча давлатлар билан муносабатларида диққатга сазовор силжишлар рўй берди. Совет Иттифоқи, Польша ва Германия Демократик Республикасининг Германия Федератив Республикаси билан тузган шартномалари бутун халқаро муносабатлар системасида яхшилик томон бурилишнинг энг аниқ кўринишларидан бири бўлиб қолди. Бу шартномалар мавжуд чегараларнинг бузилмаслигини эътироф қилишга асосланганлиги халқаро масалаларни ҳал этишда томонларнинг куч қўлланишдан воз кечиш тўғрисидаги мажбуриятларини ўз ичига олганлиги конгресс қатнашчиларига яхши маълум.

Мана шуларнинг ҳаммаси ҳар иккала жаҳон уруши бошланган қитъадаги, яъни, Европадаги вазиятни ҳеч шубҳасиз, яхшиликка томон ўзгартирди. Умумевропа кенгаши бу қитъада рўй берган ижобий ўзгаришларнинг яхлит ифодаси бўлди. Шу кенгашни чақириш учун қитъадаги илғор кучлар узоқ вақт курашдилар. Шу сабабли бу кенгаш чақирилганлигининг ўзи, унда Европадаги давлатларнинг деярли ҳаммаси, АҚШ ва Канада қатнашаётганлиги, Европада тинчлик ва хавфсизликни таъминлаш ҳамда тинч ҳамкорликни йўлга қўйиш масалалари биргаликда муҳокама қилинаётганлиги —мана шу фактнинг ўзи каттагина ғалабадир.

Маълумки, кейинги икки йил ичида Совет Иттифоқи билан Америка Қўшма Штатлари ўртасидаги муносабатларда ижобий ўзгаришлар рўй берди. АҚШ президенти билан 1972 йилнинг май ойида Москвада ва шу йилнинг июнида Вашингтонда ўтказилган учрашувларимиз вақтида тузилган битимлар Совет-Америка муносабатларида конфронтациядан кескинликни юмшатишга, нормаллашишга ва ўзаро манфаатли ҳамкорликка ўтиш йўлини очиб берди. Биз шу нарсага ғоят аминмизки, бу нарса Совет Иттифоқи ва АҚШ халқларининг ҳам, шунингдек бошқа барча мамлакатлар халқларининг ҳам манфаатларига мос бўлиб тушади, зеро халқаро хавфсизликни мустаҳкамлаш ишига хизмат қилади.

Халқаро хавфсизлик нуқтаи назаридан муҳим бўлган Шарқи-Жанубий Осиё ва Узоқ Шарқ сингари районларда ҳам кейинги йилларда кўпгина ўзгаришлар рўй берди. Вьетнамда уруш тўхтатилганлиги жаҳоншумул аҳамиятга эга воқеа бўлиб қолди. Бу —аввало қаҳрамон Вьетнам халқининг ғалабасидир. Шунингдек бу — Вьетнам халқининг одилона курашига мунтасил амалий ёрдам бериб келган социалистик давлатларнинг ҳам ғалабасидир. Шу билан бирга бу Ҳинди-Хитойдаги империалистик агрессияни тўхтатишни актив талаб қилиб келган барча тинчлик кучларининг ғалабасидир. Тинчлик учун курашаётган жамоатчилик доиралари Жанубий Осиёда нормал муносабатлар йўлга қўйилаётганлигини астойдил табрикламоқдалар. — мен бунда Ҳиндистон, Покистон, Бангладеш сингари давлатлар ўртасидаги муносабатларни назарда тутяпман. Кўпгина соҳаларда Совет Иттифоқи ва бошқа социалистик давлатларнинг Япония билан яхши муносабатлари ривожланиб бормоқда. Шу мамлакат Бош министрининг яқинда Москвага қилган визитининг якунлари буни кўрсатиб турган далилларнинг биридир.

Бир қанча уруш ўчоқлари тугатилди. Қуролланиш пойгасини чеклаш йўлида дастлабки қадамлар қўйилди. Бир туркум муҳим халқаро ҳуқуқий битимлар тузилди ва турли ижтимоий тузумдаги давлатлар бир-бирлари билан доимий равишда сиёсий маслаҳатлашадиган бўлиб қолдилар — мана шуларнинг ҳаммаси халқаро ҳаётдаги чуқур ўзгаришларнинг кўзга яққол кўриниб турган белгиларидир. Халқаро иқтисодий, илмий-техникавий, маданий ҳамкорлик миқёси тобора кенгайиб бораётганлиги ҳам мана шундан далолат бериб турибди. Ҳуллас, халқаро хавфсизлик учун курашнинг муваффақиятлари ҳаммага аён, халқлар ҳам буни қизғин табрикламоқдалар.

Ўз-ўзидан маълумки, бизлар реалистлармиз ва биз бошқа тарздаги фактларни ҳам кўрмаслигимиз мумкин эмас. Урушлар ва кескин халқаро тангликлар ҳали батамом тугатилмаганлигини ҳаммамиз яхши биламиз. Ер юзида тажовузкорлик ҳаракатлари ҳали ҳам бўлиб турибди, халқларнинг ҳаммаси ҳам ҳали ўзини хавфсизлик ҳолатида деб ҳис қила олаётгани йўқ. Бинобарин, биз шу муносабат билан жаҳон жамоатчилигининг таниқли вакиллари бу ерда ташвишланиб айтган гапларга батамом қўшиламиз.

Аммо, агрессия ва халқларга зўравонлик қилиш ҳаракатлари илгари ҳеч қачон ҳозирги кундагидек ёппасига ғазаб, норозилик туйғусини қўзғатмаган ва уларга қарши ҳозиргидек актив ҳаракат қилинмаган эди. Илгари ҳеч қачон мана шундай ҳолларда давлат ва жамоатчиликнинг шу қадар қудратли кучлари агрессорнинг йўлини тўсиш, бошланиб кетган уруш ўчоғини ўчириш, тинчлик тиргакларини мустаҳкамлаш учун шу қадар зўр ҳаракатга келмас эди. Мана шунинг ўзи ҳам катта муваффақиятдир.

Биз шу нарсага ғоят аминмизки, «совуқ уруш» дан кескинликни юмшатиш томон, ҳарбий конфронтациядан хавфсизликни мустаҳкамлаш, тинч ҳамкорлик томон бўлаётган бурилиш ҳозирги халқаро муносабатларнинг ривожланишидаги бош тенденциядир.

Нега шундай бурилиш қилиш мумкин бўлиб қолди? Жаҳон майдонидаги кучларнинг нисбатида бўлган умумий ўзгариш бунда асосий роль ўйнаганлиги биз учун шак-шубҳасиздир. «Совуқ уруш» қуролланиш пойгаси тарафдорларининг, ҳар қандай ҳарбий авантюралар ишқибозларининг зарарига, тинчлик ва тараққиёт кучлари фойдасига ўзгариш рўй берди.

Социализм кучлари, социалистик ҳамдўстлик ҳозирги кунда рўй бераётган ижобий силжишларда ўйнаётган ролининг аҳамияти ғоят катта. Совет Иттифоқи тинчликни яхшилаш ва мустаҳкамлаш учун курашни ўзининг яхши дўстлари ва маслакдошлари билан — социалистик ҳамдўстлик мамлакатлари билан биргаликда олиб бормоқда. Тинчликни мустаҳкамлаш ва халқаро ҳамкорликни ривожлантириш ишига, жумладан Европа хавфсизлигини мустаҳкамлаш ишига Болгария, Венгрия, Германия Демократик Республикаси, Польша, Румыния, Чехословакия қўшаётган катта ҳисса бутун дунёга маълум. Социалистик Югославия тинчлик йўлида актив курашмоқда.

Монголия Халқ Республикасининг изчил тинчликсевар сиёсати Осиёда тинчлик ва хавфсизликнинг муҳим омилидир. Вьетнам Демократик Республикаси Америка империализмининг қуролли интервенциясига қарши курашда жуда катта мардлик кўрсатди ва Шарқи-Жанубий Осиёдаги урушнинг хавфли ўчоғини тугатиш ишига зўр сиёсий ҳисса қўшди. Корея Халқ Демократик Республикасининг Кореяни тинч қайта бирлаштиришга қаратилган ташаббуси бутун дунёда кенг сиёсий ташаббус деб маъқулланди.

Революцион Куба, Латин Америкасидаги биринчи социалистик мамлакат халқаро муносабатларда тинчлик, эркинлик ва халқлар озодлиги ва мустақиллиги принципларини қарор топтирмоқ учун кўп иш қилмоқда.

Совет Иттифоқи коммунистлари, барча совет кишиларининг қардош социалистик мамлакатларга ва уларнинг принципиал ҳамда изчил тинчликсевар ташқи сиёсатига бўлган чуқур ҳурматларини конгресс минбарида туриб чин кўнгилдан изҳор қилмоқчиман.

Турли давлатларнинг раҳбарлари ўртасида бўлаётган жуда кўп мулоқотлар кейинги йилларда халқаро муносабатларнинг характерли белгиси бўлиб қолди. Ҳозирги вақтда давлат арбобининг ҳақиқий роли ва сиёсий салмоғи тинчликни сақлаш ва мустаҳкамлаш проблемасининг аҳамиятини нақадар тушунаётганлиги билан, ҳозирги замоннинг мана шу энг асосий проблемасини ҳал этмоқ учун амалда нималар қилаётганлиги билан кўп жиҳатдан белгиланади.

(Давоми 2-бетда)

СССР МИНИСТРЛАР СОВЕТИДА

СССР Министрлар Совети 1973 йил 11 ноябрь якшанба дам олиш кунини 9 ноябрь жума кунига кўчиришга қарор қилди.

АДОЛАТЛИ, ДЕМОКРАТИК ТИНЧЛИК УЧУН, ХАЛҚЛАР ХАВФСИЗЛИГИ ВА ХАЛҚАРО ҲАМКОРЛИК УЧУН

(Боши биринчи бетда).

Шу жиҳатдан қараганда, ғарб мамлакатларининг «совуқ уруш» инерциясини енгиб, янги йўлга — ўзгача социал системага мансуб бўлган давлатлар билан тинч мулоқотлар қилиш йўлига тушиб олишга интилаётган давлат арбобларига таҳсин айтмасдан ўтиб бўлмайди. Ғарб мамлакатларида ҳам халқаро кескинликни юмшатиш тарафдорлари билан бунга қарши бўлганлар ўртасида бўлаётган курашни ҳам кўриб турибмиз, у ёки бу хил давлатларнинг турли масалалардаги позицияларида муайян изчиллик йўқлигини ҳам кўриб турибмиз. Бинобарин тинчликни мустаҳкамлаш йўлида янада олға бормоқ учун ҳали кўпгина куч-ғайрат сарфламоқ керак. Бизга келганда, биз бундай қилишга тайёрмиз.

Жаҳондаги вазиятда рўй берган ҳозирги бурилишнинг манбаларини ва сабабларини анализ қилар эканмиз, бу жараёнда мустамлакачилик зулмидан халос бўлиб миллий мустақилликка эришган давлатлар ўйнаётган катта ролни уқтириб ўтиш зарур.

Урушдан кейинги ривожланишнинг бутун бориши шу нарсани яққол кўрсатдики, мустамлакачилик ва агрессия, мустамлакачилик зулми сиёсати ва зўравонлик сиёсати аслини олганда битта медалнинг икки томонидир. Шу сабабли, конгрессингизга берилган номнинг ўзида тинчлик учун кураш миллий озодлик учун кураш билан чамбарчас боғлаб қўйилганлиги ниҳоят даражада тўғри ва ўринлидир.

Бу алоқа қаҳрамон Вьетнам халқи озодлик учун олиб борган кўп йиллик кураш намунасида ўзини айниқса яққол кўрсатди. Менинг фикримча, агрессияни қайтаришда айни Вьетнам халқи эришган муваффақият ва унинг ўз озодлиги ва мустақиллигини муваффақиятли равишда ҳимоя қилганлиги мустаҳкам ва адолатли тинчлик негизини яратиб берди, деган фикрга ҳаммамиз қўшиламиз. Биз шунга аминмизки, шу райондаги ҳамма халқларнинг озодлиги, мустақиллиги ва суверенитетини ҳурмат қилиш асосидагина жануби-шарқий Осиёда тинчлик ва хавфсизлик узил-кесил қарор топиши мумкин.

Араб халқларининг Исроил агрессиясининг оқибатларини тугатиш учун олиб бораётган кураши айни вақтда Яқин Шарқда мустаҳкам ва одилона тинчликни ўрнатиш учун олиб борилаётган кураш эканлиги равшан эмасми, ахир.

Жаҳоннинг шу районидаги кескинлик манбаи тўртинчи марта уруш бошланиб кетишига сабаб бўлди. Шу ойда бошланган уруш ҳаракатлари мисли кўрилмаган даражада кенгайиб ва тезлашиб кетди. Жанглар натижасида ҳар иккала томондан жуда кўп қурбонлар берилди. Шу жумладан Миср ва Суриянинг тинч шаҳарлари ва қишлоқлари ваҳшийларча бомбардимон қилинганлиги натижасида граждан аҳоли ўртасида кўп киши қурбон бўлди. Кейинги воқеалар Яқин Шарқда вужудга келган аҳволнинг хатарли эканлигини, буни ўзгартириш мутлақо зарурлигини бутун дунёга яққол намойиш қилиб кўрсатди.

Воқеалар ҳақиқатда қандай бораётганлиги сизларга яхши маълум, албатта. Мен бунда масаланинг принципиал жиҳатига тўхталиб ўтаман. Шу районда вақти-вақти билан рўй бераётган ҳарбий можароларнинг, шу жумладан ҳозирги урушнинг ҳам туб сабаблари нимада? Бунинг жавоби, бизнинг нуқтаи назаримиздан қараганда равшан — Исроил агрессия қилиб араб ерларини босиб олганлиги, Тель-Авив араб халқларининг қонуний ҳуқуқлари билан ҳисоблашишни сира истамаётганлиги ва капиталистик дунёнинг прогрессив араб давлатларининг эркин ва мустақил ривожланишларига халақит беришга интилаётган кучлари бу агрессив сиёсатни қўллаб-қувватлаётганлиги сабаб бўлмоқда.

Кейинги йиллар давомида Совет Иттифоқи Яқин Шарқдаги аҳволнинг портлаш хавфи бор деб кўп марталаб, такрор айтаман, — кўп марталаб огоҳлантирди. Бу масаладаги бизнинг йўлимиз бошидан охиригача равшан ва изчил йўлдир. Социалистик ташқи сиёсатнинг умумий принципларига ҳам, шунингдек бу район бизнинг чегарамизга бевосита яқин жойда эканлигига ҳам асосланиб биз Яқин Шарқда чинакам мустаҳкам ва одилона тинчлик ўрнатилишидан, шу райондаги барча мамлакатларнинг ва халқларнинг хавфсизлиги, уларнинг ўз турмушларини ўзлари хоҳлаганларича осойишталик билан қуриш ҳуқуқи таъминланишидан манфаатдормиз. Шунинг учун ҳам Совет Иттифоқи, Исроил оккупация қилиб олган ерлар араб давлатларига қайтариб берилсин деб, Фаластин халқига нисбатан адолат тантана қилсин деб, ҳар доим талаб қилиб келди. Совет Иттифоқи шундай сиёсатни ўтказиб келди ва бундан буён ҳам уни ўтказаверади.

Шу ойнинг бошида Яқин Шарқда уруш ҳаракатлари яна бошланиб кетиши билан Совет Иттифоқи дўстона араб давлатлари билан маҳкам алоқа боғлаб туриб урушни тугатишга кўмаклашмоқ ҳамда Яқин Шарқдаги тинчлик шу районнинг барча давлатлари учун ҳақиқатан мустаҳкам тинчлик бўлиб қолишини таъминлайдиган шароит вужудга келтирилишига кўмаклашмоқ учун ўзининг қўлидан келган ҳамма сиёсий чораларни кўрди.

Маълумки, Совет Иттифоқи ва Америка Қўшма Штатларининг таклифига биноан 22 ва 23 октябрда Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Хавфсизлик кенгаши ўт очишни дарҳол тўхтатишни кўзда тутган қарорларини икки марта қабул қилди. Иккала сафар ҳам Исроил Хавфсизлик кенгашининг қарорига бўйсунганлигини оғизда эълон қилиб, амалда бу қарорни хоинона бузаверди, Мисрга қарши агрессив ҳаракатларни давом эттираверди. Исроил шу мамлакатнинг янгидан-янги территорияларини босиб олавериб, Хавфсизлик кенгашининг қўшинларни 22 октябрь кечқурунгача ишғол қилиб турган позицияларига қайтариб олиб кетилсин, деган талабига бутунлай қулоқ солмади.

Исроил ҳукмдорлари мана шундай авантюристик йўлни ўтказиш билан, Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Хавфсизлик кенгашининг қарорларини назар-писанд қилмаслик билан, бутун жаҳон афкор оммасига дағдаға қилиш билан нималарни ўйлаётганлигини тушуниш қийин. Бунда четдан бўлаётган ҳомийлик ўз ролини ўйнаётган бўлса керак. Бироқ, Исроил ҳукуматининг бундай сиёсати Исроил халқига қимматга тушади. Ўзгаларнинг ерларини зўравонлик билан босиб олиб, ушлаб туриш орқали давлатнинг тинчлиги ва хавфсизлигини таъминлашга умид боғлаш — муқаррар мағлубиятга маҳкум этилган телбанамо умидлардир. Бундай йўл Исроилга на тинчлик, на хавфсизлик келтиради. Бу йўл Исроилни халқаро майдонда тағин ҳам кўпроқ яккаланишга олиб келади. Қўшни халқларнинг унга нисбатан тағин ҳам кўпроқ нафратини қўзғатади, холос. Арабларнинг мардонавор кураши, Араб давлатларининг ўсиб бораётган бирдамлиги шуни яққол кўрсатиб турибдики, Улар Исроил агрессиясига ҳеч қачон тоқат қилмайдилар, ўзларининг қонуний ҳуқуқларидан ҳеч қачон воз кечмайдилар. Совет Иттифоқи араб халқларининг одилона талабларини қатъият ва изчиллик билан қўллаб-қувватлайди.

Яқин Шарқда тинчлик қарор топтирилишини талаб этаётганларнинг коллектив хоҳиш-иродаси тинчликни бузувчиларнинг телбалигидан устун бўлиб чиқиши лозим. Кейинги кунларнинг тажрибаси хушёр бўлиб туришга мажбур қилмоқда. Ўт очишни тўхтатиш ва қўшинларни олиб кетиш тўғрисидаги қарорларни мустаҳкам равишда амалга оширишни таъминламоқ учун ошиғич ва қатъий чоралар кўрилиши зарур.

Миср президенти Садат Совет Иттифоқи билан Америка Қўшма Штатларига мурожаат қилиб, Хавфсизлик Кенгашининг ўт очишни тўхтатиш тўғрисидаги қарори қандай бажарилаётганлигини кузатиш учун ўз вакилларини уруш ҳаракатлари давом этаётган районга юборишни илтимос қилди. Биз Мисрнинг илтимосини қондиришга тайёр эканлигимизни билдирдик ва шундай вакилларни юбордик. АҚШ ҳукумати ҳам шундай иш тутади, деб умид қиламиз. Шу билан бирга, биз вазият тақозосига қараб, кўрилиши мумкин бўлган бошқа эҳтимол чораларини ҳам ўйламоқдамиз.

Ўт очишни тўхтатиш ҳамон чўзилаётганлиги муносабати билан БМТ Хавфсизлик Кенгаши 25 октябрда Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг фавқулодда кучларини ҳеч кечиктирмай тузиш тўғрисидаги қарорни қабул қилди, бу кучлар уруш ҳаракатлари районига юборилади. Биз буни фойдали қарор деб ҳисоблаймиз ва вазиятни нормаллаштиришда бу қарор ўз ролини ўйнашига умид қиламиз.

Яқин Шарқдаги аҳволни нормаллаштириш ишида Совет Иттифоқи барча манфаатдор мамлакатлар билан ҳамкорлик қилишга тайёр. Бироқ НАТО мамлакатларининг муайян доираларида кейинги кунларда қилинаётган ҳаракатлар, чунончи, Совет Иттифоқининг Яқин Шарқдаги ниятлари тўғрисида турли — туман афсонавий уйдирмаларни тарқатиш йўли билан жазавани сунъий равишда кучайтириш каби ҳаракатлари бундай ҳамкорликка ёрдам бериши мумкин эмас, албатта. Бизнинг назаримизда ҳозирги вазиятда масалага масъулиятлироқ, ҳалол ва конструктив ёндашиш ўринли бўлур эди.

Хавфсизлик Кенгашининг 22 октябрь қарори ўт очишни тўхтатишнигина назарда тутмаганлигини таъкидлаб ўтмоқчиман. Бу қарор уруш сабабларининг ўзини тугатишга қаратилган муҳим чораларни амалга оширишни кўзда тутади. Бунинг алоҳида қиммати ҳам ана шундан иборат. Манфаатдор томонлар Хавфсизлик Кенгашининг Яқин Шарқ юзасидан 1967 йил 22 ноябрь резолюциясини амалий равишда бажаришга — унинг ҳамма бандларини бажаришга дарҳол киришишлари лозим.

Шуни эслатиб ўтмоқчиманки, бу резолюция «уруш қилиш йўли билан территория олишга йўл қўйиб бўлмаслигини» уқтириб, 1967 йилдаги можаро вақтида оккупация қилинган территориялардан Исроилнинг қуролли кучларини олиб чиқиб кетишни кўзда тутади. Резолюция мана шу райондаги ҳар бир давлатнинг суверенитетини, территориал бутунлигини ва сиёсий мустақиллигини ҳамда уларнинг тинчликда яшаш ҳуқуқларини ҳурматлашни ва тан олишни талаб қилади. Резолюцияда «Қочоқлар проблемасини» одилона бартараф қилишга эришиш, яъни Фаластин араб халқининг қонуний ҳуқуқларини таъминлаш зарурлиги ҳам айтилади.

1967 йилда қабул қилинган қоидаларнинг ҳаммаси ўша вақтнинг ўзидаёқ амалга оширилганида Яқин Шарқда олти йилдан бери мустаҳкам тинчлик ҳукмрон бўлур эдики, буни тушуниш қийин эмас. Бироқ, бундай бўлмади. Ташқи кучлар рағбатлантириб турган Исроил ҳукмрон доираларининг калтабинлик ва авантюристик сиёсати сабабли шундай бўлмади.

Хавфсизлик Кенгаши томонидан 22 октябрь душанба куни қабул қилинган қарорнинг руҳи ва ҳарфига амал қилиб, манфаатдор томонлар тегишли воситачилик остида Яқин Шарқда адолатли ва мустаҳкам тинчлик ўрнатишга бағишланган музокараларга дарҳол киришишлари керак. Бу музокараларнинг аҳамияти жуда катта бўлади. Уларнинг қатнашчилари зиммасида тарихий масъулият турибди. Совет Иттифоқи тўғрисида шуни айта оламанки, у бу ишга ўзининг амалий ҳиссасини қўшишга тайёр ва албатта қўшади. Биз Яқин Шарқдаги ҳамма, такрор айтаман, ҳамма давлатлар ва халқларга тинчлик, хавфсизлик ва чегараларнинг дахлсизлиги таъминлаб берилиши керак, деган фикрда қатъий турибмиз. Совет Иттифоқи тегишли кафолотларда қатнашишга тайёр.

Хавфсизлик Кенгашининг шу йил 22 октябрдаги қарорини кечиктирмай ва тўла-тўкис амалга оширишга эришиш ҳозирги замон шароитида барча тинчлик тарафдорларининг, барча тинчликсевар кучларнинг энг муҳим вазифаларидан бири деб биламиз. Яқин Шарқдаги барча давлатлар ва халқларнинг эркин ва мустақил ривожланиши учун шундай қилиш зарур. Бу нарса Европа ва Осиё, Африка ва Американинг кўпгина давлатлари манфаатларига мос бўлиб тушади. Дунёнинг бу муҳим районида сиёсий ва иқтисодий турмушни нормаллаштириш бу давлатлар учун каттагина аҳамиятга эга. Ниҳоят, шу кунларда Яқин Шарқда вужудга келган вазиятнинг кескинлиги, можаронинг кенгайиб кетиш эҳтимоли борлиги бу вазифани ҳал этиш ялпи тинчликни мустаҳкамлаш манфаатлари йўлида ҳам нақадар муҳим эканлигини жуда очиқ-равшан кўрсатиб турибди.

Конгресснинг муҳтарам қатнашчилари!

Мустамлака асоратидан қутилган мамлакатларнинг халқлари олдида жуда катта иқтисодий ва социал вазифалар турибди. Бу вазифалар барча давлатларнинг ишончли хавфсизлигига ва ўзаро манфаатли кенг ҳамкорлигига асосланган тинчлик асосидагина муваффақиятли ҳал этилиши мумкин.

Ҳиндистон республикаси изчил тинчлик сиёсатини ўтказиш билан ички вазифаларни демократик равишда ҳал этишни қўшиб олиб бориш намунасини кўрсатиб турибди. У мавжуд халқаро проблемаларни одилона тинч бартараф қилиш учун курашиб шу тариқа ўзининг ички вазифаларини ҳал этиш учун қулай шароит яратмоқда. Шу билан бирга ҳинд халқи ички социал-иқтисодий проблемаларни қадамба-қадам ҳал қилиш билан ўз тинчликсевар ташқи сиёсатининг негизини анча мустаҳкамламоқда.

Блокларга қўшилмаган давлатларнинг Жазоирдаги конференцияси қарорлари катта халқаро аҳамиятга эга. Кўпгина мамлакатларнинг раҳбарлари қатнашган бу конференция шу мамлакатларнинг империализмга, уруш ва агрессияга қарши, тинчлик, халқлар озодлиги ва мустақиллиги учун оғишмай курашишга маҳкам бел боғлаганликларини яна бир марта таъкидлади.

Хуллас, Осиё, Африка ва Латин Америкасидаги тинчликсевар давлатларнинг актив сиёсати халқаро кескинликни юмшатиш ишига катта, салмоқли ҳисса қўшади.

Уруш ва тинчлик проблемаларини ҳал этишда халқ оммаси, халқ оммасининг ташкилотлари, сиёсий партиялари актив қатнашаётганлиги ҳозирги халқаро ривожланишнинг жуда муҳим омилларидан биридир. Бу, албатта, инсоният орттирган тарихий тажрибанинг натижасидир. Биринчи ва иккинчи жаҳон урушларининг аччиқ сабоқлари эсдан чиқмаганлиги, ядро қуролини қўлланиш қандай даҳшатли оқибатларга олиб келишини тушуниш, планетамиздаги одамларни инсоният тарихида ҳали шу вақтгача кўрилмаган фожиага йўл қўймаслик учун актив ҳаракатлар қилишга қатъий даъват этмоқда.

Бизнинг ядро асримизда халқларнинг тинчлик учун курашдаги бирдамлигини янги, тағин ҳам чуқур ҳис қилиш ва шу билан бирга тинчлик тақдири учун халқларнинг ҳаммаси жавобгар эканлигини тағин ҳам кескинроқ сезиш пайдо бўлмоқда. Бу ҳис тинчликни мустаҳкамлаш учун, ишончли халқаро хавфсизлик учун кучайиб бораётган курашнинг қудратли омилидир.

Қатъий ишонч билан айтиш мумкинки, жаҳондаги вазиятда рўй берган ҳозирги силжишлар кўп жиҳатдан ижтимоий кучлар фаоллиятининг самарасидир, ўзбошимчаликка ва агрессияга йўл қўймасликка ниҳоят даражада интилаётган халқ оммасининг шу вақтгача мисли кўрилмаган активлигининг, тинчликка бўлган букилмас иродасининг натижасидир.

Кечагина Болгарияда ўз ишини тамомлаган жаҳон касаба союзлари конгрессининг якунлари ҳам мана шуни кўрсатиб турибди. Бу конгресс икки юз миллиондан зиёд уюшган ишчилар синфи, хизматчилар ва зиёлилар оммасининг тинчликка бўлган иродасини яққол ифодалади.

Зотан, конгрессингиз чақирилганлигининг ўзи ҳам, конгресс доирасининг кенглиги ва унда жуда кўп вакиллар қатнашаётганлиги ҳам жаҳон жамоатчилиги қандай кучга айланганлигини, жаҳон жамоатчилиги тинчлик ва хавфсизликни барқарор қилиш учун, халқаро муносабатларни демократлаштириш учун курашда қандай роль ўйнаши мумкинлигини очиқ, яққол кўрсатувчи далилдир.

II.

Шундай қилиб, ҳурматли дўстлар, биз мамнуният билан айта оламизки, кейинги йилларда барча тинчликсевар кучларнинг бирлашган ғайрат-ҳаракатлари туфайли умуман халқаро муҳит соғломроқ бўлиб қолишига эришилди, давлатлар ўртасида тинч-тотув яшаш, тинч ҳамкорлик сиёсати салмоқли реал натижалар бермоқда.

Шу билан бирга бу — тушунишимча, шу залда ҳозир бўлган ҳамма кишиларни ва уларни вакил қилиб юборганларни бирлаштириб турган мақсад сари — инсониятнинг тинч келажагини мустаҳкам таъминлаш сари қилинаётган ҳаракатнинг бошланғич босқичигина эканлиги равшан. Биз ана шу мақсадга эришиш учун зарур бўлган шарт-шароитларни яратмоқдамиз, холос. Танлаб олинган йўлдан ҳормай-толмай олға бораверишз, кескинликни юмшатиш душманларининг ва «совуқ уруш» ишқибозларининг қаршилигини қатъиян синдириб, ҳеч тўхтамай, қунт билан, кенг жабҳа бўйлаб олға интилабериш — ҳаммамизнинг умумий бурчимиздир. Биз Совет Иттифоқидагиларнинг фикримизча вазифа шундан иборатки, халқаро муносабатлар ривожининг ҳал қилувчи йўналишларидаги кескинликни юмшатишда эришилган натижаларни қатъий, мустаҳкам, янада доимий воқеага айлантирмоқ керак.

Бу соҳада ҳам аввало Европада кўп иш қилиниши мумкин, албатта. Бошқа ҳар қандай қитъадан кўра бу қитъанинг халқлари ўтган урушларнинг, шу жумладан энг даҳшатли уруш бўлган иккинчи жаҳон урушининг азоб-уқубатларини бошдан кечирганлар. Уларнинг «Европа хонадони» ишлаб чиқарувчи кучларнинг ҳозирги замон характери шароитида ҳар бир «квартира»да биқиқ иқтисодий ҳаёт ҳаддан ташқари тор ва ноқулай бўлиб қолди. Бунинг устига ҳозирги оммавий қирғин воситалари шароитида бу уй жуда хатарли ўт чиқиш хавфи остида қолди. Натижада Европада тинчликни сақлаб қолиш ҳақиқатда мутлақо зарур бўлиб қолди. Европа давлатлари ўртасида ҳар томонлама тинч ҳамкорликни бутун чоралар билан ривожлантириш эса бирдан-бир, чинакам оқилона йўлдир. Тинчлик ва халқаро ҳамкорлик ишига чуқур ва астойдил содиқ бўлган социалистик мамлакатларнинг Европа ҳаётида тобора актив ва катта роль ўйнаётганлиги бунга кўмаклашмоқда, қитъанинг ғарбий қисмида эса сиёсий реализм ўсмоқда, ана шу мақсадларга эришиш тарафдори бўлган доиралар тобора таъсирли бўлиб қолмоқда.

Шу боисдан ҳам биз ҳозир ўтказилаётган Умумевропа кенгаши қатнашчилари ҳали бартараф этилиши лозим бўлган ҳамма мушкулликларга қарамай, бу ягона анжуманнинг пировард муваффақият қозонишига ва тарихий роль ўйнашига ишонамиз. Бу анжуман ҳозир сиртдан қараганда, эҳтимол, унчалик самарали бўлиб кўринмаса ҳам, аммо ўз ишининг жуда муҳим босқичини бошлади.

Биз бу кенгашдан нималарни кутаётирмиз, нималарга умид қилаётирмиз? Жуда умумий тарзда гапирадиган бўлсак, биз Европа давлатлари ўзаро муносабатларининг муайян принциплари «дипломатик» писмиқликсиз ва даңгал, самимий, чин кўнгилдан, якдиллик билан таърифлаб берилишини, ва бу, кенгашнинг ҳамма қатнашчилари томонидан тасдиқланишини ҳамда қитъанинг ҳамма халқлари томонидан қабул этилишини истаймиз. Бунда мен, масалан, Европадаги ҳамма давлатлар территорияларининг дахлсизлиги, уларнинг чегаралари бузилмаслиги, давлатлар ўртасидаги муносабатларда куч ишлатмаслик ёки куч ишлатиш билан дўқ қилмаслик, бир-бирининг ички ишларига аралашмаслик ва шундай асосда турли соҳаларда ўзаро манфаатли ҳамкорликни ривожлантириш каби принципларни назарда тутяпман.

Биз ана шу принциплар Европа турмушининг кундалик практикасига, Европа халқларининг психологиясига шубҳасиз муқаддас негиз бўлиб кириб қолишини, бу принциплар ҳаётга сингдирилмоғи учун уларни ҳукуматлар ҳам, халқлар ҳам қабул қилиб олишларини истаймиз.

Биз давлатларнинг хўжалик, илм-фан, маданият соҳасидаги ҳамкорлиги системаси бутун қитъани зич қилиб тўқилган тўр каби қамраб олиши, ана шу принциплар асосида равнақ топишини кўришни истаймиз.

Қадим замонлардан бери савдо-сотиқ халқлар ва мамлакатларни иноқлаштириб келган. Бизнинг давримизда ҳам худди шундай. Аммо ҳозир иқтисодий ҳамкорликни савдо-сотиқнинг бир ўзи билангина чеклаб қўйиш мутлақо манфаатсиз ва номақбул иш бўлади. Кенг халқаро меҳнат тақсимотига таянган тақдирдагина замон билан бирга одим ташлаш, фан-техника революцияси талаблари ва имкониятлари даражасига чиқиб олиш мумкин. Ҳозир бу гапни аксиома деса бўлади. Ҳам икки томонлама, шунингдек ҳам кўп томонлама ўзаро манфаатли, узоқ муддатни кўзловчи, кенг кўламдаги иқтисодий ҳамкорлик зарурлиги ана шундан келиб чиқади. Бу гап Европагагина эмас, ҳамма қитъаларга, давримиздаги халқаро иқтисодий алоқаларнинг бутун системасига тааллуқлидир, албатта. Биз бу ҳамкорликни давлатлар ўртасидаги тинч муносабатларни моддий жиҳатдан пухта мустаҳкамлашнинг усули деб билаётганимиз учун ҳам ана шундай ҳамкорликнинг тарафдоримиз.

Умумевропа кенгаши ишлаб чиққан сиёсий база ва кундалик тинч ҳамкорлик қитъадаги ҳарбий кескинликни юмшатиш тадбирлари билан тўлдирилишига ва мустаҳкамланишига умид қиламиз ва ишонамиз. Сизларга маълумки, яна беш кундан кейин Венада бошланадиган музокаралар худди шу масалага бағишланади. Бу музокаралар — Европа учун ва бутун дунёдаги вазият учун катта аҳамиятга эга бўлган ишдир. Совет Иттифоқи бу музокараларга зўр жиддият ва масъулият билан қарамоқда, унга конструктив ва реалистик тарзда ёндашмоқда. Бизнинг позициямиз равшан ва тушунарли. Бизнинг фикримизча, Марказий Европанинг муайян районида ҳам ажнабий ва ҳам музокараларда қатнашувчи давлатларнинг қуруқликдаги миллий ва ҳарбий-ҳаво кучларини ҳозирнинг ўзидаёқ қисқартириш тўғрисида келишиб олмоқ керак. Бунда томонлардан бирортасининг хавфсизлигига зарар етказилмаслиги керак ва улардан бирортаси ҳам бошқа томон ҳисобига бир томонлама манфаат олмаслиги лозим. Чамаси, ядро қуроли билан таъминланган қисмлар ҳам қисқартирилиши кераклигини эътироф этиш ҳам зарур.

Қисқартиришни қандай ўтказиш керак, қандай методни қўлланиш керак — баб-баравар процент улуши миқдорида ёки баб-баравар сон миқдорида қисқартириш керакми — деган масалалар тўғрисида музокараларнинг қатнашчилари ҳали келишиб олишлари зарур. Бизнинг фикримизча, ўтказиладиган қисқартириш Марказий Европада ва умуман Европа қитъасида кучларнинг таркиб топган нисбатини бузмайдиган бўлиши муҳимдир. Башарти, бу принципни бузишга уринадиган бўлсалар, бутун масала жанжалдан ва чексиз баҳслашувлардангина иборат бўлиб қолаверади.

Қуролли Кучларни ва қурол-яроғларни қисқартиришнинг ўзини нақадар тез бошлаш мумкинлиги тўғрисида ҳам Венада келишиб олиниши керак. Совет Иттифоқи бу соҳада реал қадамлар қўйишга 1975 йилдаёқ тайёр бўлиши мумкин бўлур эди. Яқин вақт ичида бу хусусда конкрет битим тузиш мумкин бўлур эди. Бу битим Европадаги сиёсий вазиятни соғломлаштириш сари қўйилган янги катта қадам бўлиб қолиши, қитъада ишонч, холис ният ва тинч ҳамкорлик муҳитини қарор топтиришга ёрдам бера олиши шубҳасиздир.

Кескинликни юмшатиш ва давлатлараро ҳамкорликни ривожлантириш ер юзининг қандайдир битта чекланган райони учун имтиёз бўлиб қолиши мумкин эмаслигини биз неча марталаб айтиб ўтганмиз. Тинчлик ҳақиқатан ҳам бўлинмасдир. Биз шунга аминмизки, тинч-тотув яшаш ва тинч ҳамкорлик нормалари Европада ҳам, Африкада ҳам, Жанубий ва Шимолий Америкада ҳам ҳукмрон бўлиши лозим. Бир қанча конкрет тарихий сабаблар тақозоси билан бу масала Осиё учун алоҳида аҳамиятга эга, деса бўлади.

Совет Иттифоқи Осиё қитъасидаги тинчликни коллектив куч-ғайратлар билан мустаҳкамлашни талаб қилаётганлиги маълум. Биз буни Осиёдаги барча давлатларнинг ўзаро манфаатли ва ҳар жиҳатдан бир-бирини бойитадиган алоқалари ва тинч ҳамкорлигини қадамба-қадам ривожлантириб бориш тарзида, ана шу муносабатларга ҳар бир давлатнинг суверенитетига ва мустақиллигига қаттиқ риоя этиш шароитида тинч-тотув яшашнинг Бандунгда Осиё давлатлари эълон қилган ва ҳаммага яхши маълум бўлган принципларини мустаҳкам сингдириш тарзида тасаввур этамиз. Осиё халқлари мустаҳкам тинчликка ва конструктив ҳамкорликка, айтайлик, Европа халқларидан кўра камроқ муҳтожлар, деб бўлмайди, албатта. Токио ва Тошкент, Ханой ва Теҳрон, Пекин ва Рангун, Деҳли ва Коломбо аҳолиси — планетамиздаги энг катта қитъанинг юз миллионлаб аҳолиси мустаҳкам тинчлик ва осойишта тинч-меҳнат вазиятидан баббаравар даражада манфаатдордирлар, десак, хато бўлмайди, деб ўйлаймиз. Уларнинг ҳаммаси бундан манфаатдор эканлигига аминман.

Осиёда коллектив куч-ғайратлар билан хавфсизликни вужудга келтириш ва таъминлаш ғояси гўё Хитойга қарши қаратилган ва сал бўлмаса ҳатто Хитойни «қуршаб олиш» ёки «яккалаб қўйиш»дан иборат макрли мақсадни кўзлайди, деган даъволарни тез-тез эшитиб турибмиз. Бироқ, бундай даъволар ё беморларга хос гумонсирашдан ёхуд фактлар билан ҳисоблашишни истамасликдан далолат беради.

Фактлар эса шундан иборатки, Совет Иттифоқи ҳам, Осиёда тинчлик ва хавфсизликни коллектив бўлиб таъминлаш вазифасига ижобий назар билан қараётган бошқа давлатлар ҳам бу катта ва муҳим ишда Осиё қитъасида жойлашган ва шуни истаган ҳамма давлатлар ҳеч бир мустасносиз қатнашадилар, деган фикрга асосланиб келдилар ва асосланмоқдалар. Хитойни қатнаштирмаслик ва бунинг устига уни қандайдир «яккалаб қўйиш» масаласини ҳеч ким ҳеч қачон қўйган эмас, бу ўринда шу қадар катта мамлакатни «яккалаб қўйиш» тўғрисида ўйлашнинг ўзи ҳам умуман кулгили бир ҳолдир. Совет Иттифоқининг фикрини билмоқчи бўлсалар, у Осиё хавфсизлигини мустаҳкамлашга қаратилган тадбирларда Хитой Халқ Республикасининг иштирок этишини табриклаган бўлур эди.

Азиз дўстлар!

Башарти, биз Хитойнинг халқаро майдондаги ҳозирги ҳаракатлари давлатлар ўртасида тинчликни ва тинч ҳамкорликни мустаҳкамлаш вазифасига мос келади, деб кўрсатмоқчи бўлсак, ўзимиз истамаган ҳолда ёлғон гапни айтган бўламиз, албатта. Хитой раҳбарлари ёлғиз ўзларигагина маълум бўлган қандайдир сабабларга кўра халқаро муҳитни заҳарлаш ва халқаро кескинликни кучайтириш йўлидаги уринишлардан воз кечишни истамаётирлар. Улар Совет Иттифоқига территория хусусида бемаъни даъволарни тинимсиз қилиб келмоқдалар, биз табиий, равишда бу даъволарни қатъиян рад этамиз. Улар антикоммунистик пропаганданинг «советлар хавфи» деган сийқа уйдирмаларини зўр бериб такрорлайдилар, шимолдан хавф бор деб қайта-қайта даъво қилиб низоли масалаларни бартараф этиш тўғрисидаги, ҳужум қилмаслик ҳақида шартнома тузиш тўғрисидаги ҳамма оқилона таклифларни рад этмоқдалар, ўз халқини сунъий равишда вужудга келтирилган урушга тайёргарлик васвасаси муҳитида сақлаб келмоқдалар. Ана шуларнинг ҳаммаси билан бирга СССР шаънига ва бошқа мамлакатлар шаънига энг бемаъни туҳмат айблар қўймоқдалар, бизнинг ички ишларимизга ва бошқа мамлакатларнинг ҳам ички ишларига аралашишга андишасизларча уринмоқдалар.

Бунда Хитой раҳбарлари ташқи сиёсатининг ўта кетган принципсизлиги кўзга ташланиб турибди. Улар оғизда социализм иши учун ва тинч-тотув яшаш учун курашмоқдамиз деб айтсаларда, амалда социализм мамлакатларининг халқаро позицияларини бўшаштиришга, агрессив ҳарбий блокларнинг ва капиталистик давлатлар берк иқтисодий гуруҳларининг активлаштирилишини рағбатлантиришга ҳар томонлама интилмоқдалар. Улар қуролсизланиш тарафдорларимиз, деб даъво қилаётган бўлсаларда, амалда қуролланиш пойгасини чеклаш ва қисқартиришга оид ҳамма реал тадбирларга тўсқинлик қилишга уринмоқдалар ва жаҳон афкор оммасига дағдаға қилиб, ер юзи муҳитини ядро қуроли синовлари билан заҳарлашни давом эттирмоқдалар. Оғизда улар арабларнинг агрессор босиб олган ерларни қайтариб олиш ва Яқин Шарқда адолатли тинчлик ўрнатиш йўлидаги адолатли курашини қўллаб-қувватлаймиз, деб тилёғламалик қилсаларда, айни вақтда агрессия қурбонларига арабларнинг энг содиқ дўстлари бўлган Совет Иттифоқи ва социалистик ҳамдўстликдаги бошқа мамлакатлар бераётган реал ёрдамни қоралаш учун ҳамма ишни қилмоқдалар. Улар ўзларининг революционерлар деб атаётган бўлсаларда, Чили реакционерлари фашистик хунтаси вакилининг минглаб революция қаҳрамонлари қонига, Чили ишчилар синфи, меҳнаткаш халқи ўғил ва қизларининг қонига беланган қўлини самимият билан қисмоқдалар.

Бундай сиёсат тинчлик ва хавфсизликни мустаҳкамлашга асло ёрдам бермайди, албатта. Бу сиёсат халқаро ҳаётга хатарли стабилсизлик элементини сочади. Аммо, бу сиёсатни ўзгартириш имконияти батамом ва тўла-тўкис Хитой раҳбарларининг ўзларига боғлиқ-ку, ахир. Совет Иттифоқининг фикрига келсак, яна шуни бир карра такрорлайманки, халқаро муҳитни соғломлаштиришга ҳамда давлатлар ўртасида холис ва тенг ҳуқуқли тинч ҳамкорликни ривожлантиришга Хитойнинг конструктив ҳисса қўшишини биз табриклаган бўлур эдик.

Ҳурматли конгресс делегатлари! Ер юзидаги барча халқлар учун ҳаётий муҳим вазифани — янги жаҳон урушининг олдини олиш ва ялпи тинчликни таъминлаш вазифасини ҳал этишда Совет Иттифоқи билан Америка Қўшма Штатлари ўртасидаги муносабатларни ривожлантириш каттагина ўрин олади.

Кейинги икки йил ичида ана шу муносабатлар ривожлантирилиб, бир қанча муҳим шартномалар ва битимлар, шу жумладан, «Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи билан Америка Қўшма Штатлари ўртасидаги ўзаро муносабатларнинг асослари», ракетадан мудофаа ва стратегик ҳужум қуролини чеклаш масалаларига доир шартнома ва битим ҳамда СССР билан АҚШ ўртасида ядро урушининг олдини олиш тўғрисида битим тузилди. Биз ана шу шартномалар ва битимларга мувофиқ ўз зиммамизга олган мажбуриятларни ҳалол бажармоқдамиз ва бундан буён ҳам шундай қилиш ниятидамиз. Иккинчи томондан ҳам худди шундай иш тутилишини кутишимиз табиийдир.

Бизнинг назаримизда, турли соҳаларда Совет Иттифоқи билан Қўшма Штатлар ўртасидаги тинч ўзаро манфаатли ҳамкорликни ривожлантиришнинг яхши истиқболлари бор. Лекин, бунинг учун, ўз-ўзидан равшанки, шу масалага ўзаро манфаат ва ўзаро ҳурмат принципларини сохталашга уринмасдан ва бошқа томоннинг ички ишларига аралашмасдан, унга ўз шартларини зўрлик билан ўтказишга ҳаракат қилмасдан, балки масъулият билан холисона ёндашиш, ўзаро манфаат ва ўзаро ҳурмат принципларига амалда риоя этиш шарт. Ҳолбуки, Қўшма Штатлардаги баъзи бир масъулиятсиз сиёсатбозлар ўз ҳукуматининг расмий сиёсий йўлига хилоф равишда шундай қилишга уринмоқдалар.

Совет Иттифоқининг фикрига келсак, биз 1972 ва 1973 йилларда қабул қилинган ҳужжатлар тинчлик ишига ҳеч шубҳасиз фойда келтирувчи ўзаро манфаатли ҳамкорлик учун яхши база яратганлигига аминмиз.

Маълумки, 1974 йилда Қўшма Штатларнинг президенти Совет Иттифоқига расмий визит билан келади. Биз ана шу визитнинг давлатларимиз ўртасидаги тинч муносабатларни ривожлантириш ва халқаро вазиятни соғломлаштириш йўлида янги, катта қадамлар қўйилиши билан нишонланишини истар эдик.

Стратегик қуролларни янада чеклаш ва имкони борича қисқартириш масалалари юзасидан СССР билан АҚШ ўртасидаги музокараларнинг янги фазаси муваффақиятли тугалланиши каттагина роль ўйнаши мумкин. Бу вазифа осон вазифа эмаслигини ўзларингиз тушунасизлар, аммо биз бу вазифани ҳал этиш учун бутун кучни сарфлашга аҳд қилганмиз.

Азиз дўстлар, сиз билан биз ҳаммамиз тинчликни севамиз, мустаҳкам тинчлик бўлишини истаймиз ва тинчликни таъминлаш учун ўз кучимиз ва имкониятларимизга яраша курашамиз. Халқаро кескинлик юмшаб бораётганлиги ва давлатлар ўртасидаги тинч ҳамкорлик ривожланаётганлиги бизни қувонтиради. Бироқ, на тинчлик, на кескинликнинг юмшаши жаҳон майдонида осмондан тушадиган қандайдир хайри эҳсон каби ўз-ўзидан қарор топиб қолмаслигини алоҳида таъкидлаб ўтмоқчиман. Тинчликни ва кескинликни юмшатишга барча тинчликсевар кучларнинг, давлатлар, сиёсий партиялар ва оқимларнинг, жамоат ташкилотлари ва айрим шахсларнинг кескинликни юмшатишга қаршилик қиладиган, тинчликка хавф соладиган, уруш хавфини вужудга келтирадиган ҳамма кучларга қарши қунт билан тинимсиз кураш олиб бориши натижасидагина эришиш мумкин.

Шу пайтга қадар планетанинг турли жойларида урушлар чиқиб турганлигини, одамлар ҳалок бўлаётганлигини, шаҳарлар, заводлар, қишлоқлар вайронага айланаётганлигини, маданий бойликлар йўқ қилиб ташланаётганлигини эсдан чиқаришга ҳақимиз йўқ. Бу урушлар — сиёсатчилар маҳаллий деб атайдиган, яъни қандайдир географик районнинг нисбатан тор доираси билан чекланган урушлардир. Ҳозирги замон шароитида бундай урушлар, одатда империализм ва реакция кучлари халқларнинг озодлик ҳаракатини зўравонлик билан бостиришга, ички ривожланишнинг прогрессив йўлини ва ташқи сиёсатда антиимпериалистик йўлни танлаб олган давлатларнинг эркин ва мустақил ривожланишига халақит беришга уринаётган жойларда ва шундай уринишлар қилинган пайтда келиб чиқаётганлигини тажриба кўрсатиб турибди.

Планетамиздаги миллион-миллион кишилар ҳали тинчликка эришганлари йўқ. Улар қўлларига қурол олиб империалист агрессорларга ва уларнинг гумашталарига қарши, босқинчиларнинг жабр-зулмига қарши, ўз озодлиги ва мустақиллиги учун, ўз уйида ўзи хўжайин бўлишдан иборат элементар ҳуқуқ учун жанг қилишга мажбур бўлмоқдалар. Тинчлик тарафдорлари бундан ўзларига хулоса чиқармай қола олмайдилар.

Биз халқаро кескинлик сезиларли равишда яхшиланган ҳозирги вақтда ҳам жаҳон урушига моддий тайёргарликдан иборат бўлган жараён давом этаётганлигини ва ҳатто кучайиб бораётганлигини эсдан чиқаришга ҳам ҳақли эмасмиз.

Шимолий Атлантика блоки мамлакатларининг ҳарбий бюджетлари ҳар йили 2-3 миллиард доллар миқдорида кўпайтирилмоқда. Бу рақамлар эса қирғин қуролларининг янги-янги типлари — тобора кўпроқ вайронгарчилик келтирувчи янги ядро бомбалари ва снарядлар, тобора қудратлироқ янги ракеталар, танклар ва самолётлар, ҳарбий кемалар ва сув ости кемалари яратилаётганлигини билдиради. Қурол-яроғ сифатини такомиллаштириш илгари мисли кўрилмаган миқёсда кенгайиб кетди.

Бунда ана шу ҳаракатлар қурол-яроғларни чеклаш тўғрисидаги музокараларда «тортишув учун кузир» яратиб, шу музокараларда муваффақият қозонишга ёрдам беради, деган важлар билан бундай ҳаракатларни оқлашга уринмоқдалар. Бу «кузирлар» амалда қуролланиш пойгасини янада кучайтиришдан бошқа ҳеч нарсага олиб бормаслиги мутлақо равшан. Қурол—яроғларни чеклаш тўғрисидаги музокараларга келганда, бу музокараларнинг муваффақияти учун янги ҳарбий программалар эмас, балки ўзаро вазминлик кўрсатиб, қуролланиш пойгасини чеклашга астойдил интилиш керак.

Ҳозир ҳам, иккинчи жаҳон уруши тамом бўлгандан бери орада сал кам ўттиз йил вақт ўтганидан кейин ҳам ер ҳайдовчининг сўқаси ёки қурувчининг экскаватори снаряд ва миналарга дуч келиб турибди. Уруш ўзини эслатиб турган бўлса ҳам, одамларнинг ҳозирги, осойишта кунлардаги ҳаёти яна таҳлика остида қолдирилмоқда. Старт позицияларида шай бўлиб турган, соқчилик қилувчи самолётлар ва сув ости кемаларига ўрнатилган, бутун ер юзидаги ҳарбий базаларнинг ер ости омборларида тўлиб-тошиб ётган оммавий қирғин қуролларининг бутун инсоният тарихида ҳали мутлақо кўрилмаган жуда катта запаслари ҳозир, бугунги кунда минг марталаб хатарлироқ эмасми, ахир? Заминнинг бутун планетани портлатишга қодир бўлган ана шу замонавий «портлатиш воситалари» сақланиб турган бир пайтда узоқ давом этувчи мустаҳкам тинчликни ишонч билан қуриб бўладими, ахир?

Капиталистик давлатларнинг ҳарбий тайёргарликлари социализм мамлакатларини ҳам мудофаа учун зарур маблағларни ажратишга, шу маблағларни биз ўзимизнинг бутун кучимизни, бутун моддий ресурсларимизни бағишламоқчи бўлган тинч қурилиш мақсадларидан ажратиб олишга мажбур қилмоқда. Ўнлаб ёш мустақил мамлакатлар дунёнинг гоҳ у, гоҳ бу районида империализм томонидан солинаётган хавф-хатар оқибатида қуролланиш пойгаси орбитасига тортилмоқда, ва албатта уларнинг мустақиллигига таҳдид қилинмоқда.

Империализмнинг агрессив доиралари қуролланиш пойгасини кучайтиришни янада кенгайтираётганлиги ва халқаро кескинликни юмшатиш жараёни бошланганлиги — бир-бирига қарама-қарши йўналишдан бораётган икки жараён эканлиги равшан. Бу жараёнлар параллел йўллардан чексиз ривожлана бериши мумкин эмас, албатта. Кескинликни юмшатиш ва тинчлик мустаҳкам бўлишини истайдиган бўлсак, қуролланиш пойгасини тўхтатиш зарур.

(Охири учинчи бетда).

АДОЛАТЛИ, ДЕМОКРАТИК ТИНЧЛИК УЧУН, ХАЛҚЛАР ХАВФСИЗЛИГИ ВА ХАЛҚАРО ҲАМКОРЛИК УЧУН

(Боши иккинчи бетда).

Ёппасига ва тўла қуролсизланишнинг БМТ маъқуллаган программасини амалга ошириш соҳасида Совет Иттифоқи ва бошқа социалистик давлатлар бошлаган жуда кўп ташаббуслар айни шу мақсадга асосланади. Бу йўлдаги жузъий қадамлар тўғрисидаги таклифлар, жумладан, БМТ Хавфсизлик Кенгаши доимий аъзолари бўлган давлатлар ҳарбий бюджетларини 10 процент қисқартириш тўғрисида ҳамда шу йўл билан тежаб қолинган маблағнинг бир қисмидан ривожланаётган мамлакатларга ёрдам бериш учун фойдаланиш ҳақида СССР киритган ва ҳозир БМТ Бош Ассамблеяси қараб чиқаётган таклиф ҳам худди шу мақсадларга хизмат қилади.

Яна бир ҳолатга эътиборингизни жалб қилиб ўтмоқчиман. Совет Иттифоқи билан Америка Қўшма Штатлари давлатларнинг ҳужжатларида стратегик қурол деб аталадиган қуролни чеклаш учун ўзаро келишиб, муайян чораларни кўрмоқдалар. Лекин биз ҳамма нарса ўзаро чамбарчас боғлиқ бўлган бир дунёда яшаб турибмиз. Агар давлатлар ва аввало ядро қуролига эга бўлган давлатлар шу вақт ичида ўз қуролларини кўпайтиришни давом эттираберсалар, ядро урушининг олдини олиш учун кураш узоқ вақтгача икки давлатнингтина куч-ғайрат сарфлашидан иборат бўлиб қолиши мумкин эмаслиги равшан.

Бизнинг фикримизча, кескинликни юмшатиш жараёни сингари, қуролланиш пойгасини чеклаш ва тўхтатиш жараёни хам тобора кенг ёйила бериши, янги-янги давлатларни ва планетанинг янги-янги районларини қамраб олиши лозим. Масалан, бактериология қуролини тақиқлаш тўғрисидаги конвенция, ядро қуролини тарқатмаслик ва унинг синовларини тақиқлаш тўғрисидаги шартномалар каби мавжуд халқаро битимларга қўшилган давлатларнинг доираси кенгайиб борганидек, қуролланиш пойгасини чеклаш ва тўхтатиш, кескинликни юмшатиш жараёнига қўшилган давлатларнинг доираси ҳам кенгайиб бориши керак. Шундай бўлишини талаб қилиш, бу йўлда зўр ғайрат билан ҳаракат қилиш — барча сидқидил тинчлик тарафдорларининг бевосита бурчидир.

Қуролланиш пойгасига кўпинча қандайдир ўз-ўзидан давом эта берадиган ёки ҳатто фаталь муқаррар бир нарса деб қарамоқдалар. Бу хатарли психологик ҳаракатни йўқотиш лозим, бу ишда бутун дунёнинг тинчликсевар жамоатчилиги жуда катта роль ўйнаши керак.

Мутлақо конкрет социал группалар, ташкилотлар ва кишилар тинчликка хавф солаётганлигини равшан кўриш лозим. Масалан, Ғарбдаги энг катта мамлакатлар юқори мансабли арбобларининг ўзлари айтаётган гапга қараганда, профессионал милитаристлар уруш қуролларини тайёрлашдан бойлик орттираётган ва ҳарбий-саноат комплекси деб аташ одат бўлиб қолган монополиялар ўртасидаги машъум иттифоқ ўша мамлакатларда «давлат ичидаги давлат» бўлиб қолган, ўз хоҳишини ўтказа оладиган кучга айланган милитаризм ўзини вужудга келтирган жамиятнигина майиб қилиб қолмайди. Урушни тайёрлаш машиналари чиқарган бадбўй газлар планетанинг сиёсий муҳитини нафрат, қўрқув, зўравонлик оғуси билан заҳарламоқда. Бундай муҳит мавжудлигини оқлаш учун «советлар хавфи» тўғрисидаги, сохта Ғарб демократияларини ҳимоя қилиш зарурлиги ҳақидаги афсоналар тўқиб чиқарилмоқда. Аммо, милитаристик робот энг реакцион, золим, фашист режимларини арзанда фарзандидек ардоқлайди, демократик эркинликларни емириб ташлайди.

Мендан олдин сўзга чиққан нотиқлар Чилидаги воқеалар тўғрисида ҳақ гапларни гапирдилар. Мен ҳам ана шу масалани четлаб ўта олмайман. Мамлакат конституциясини мутлақо ошкора равишда ваҳшиёна таҳқирлаб бутун бир миллатнинг демократик анъаналарини ҳаёсизларча поймол этиш, элементар қонунларни оёқости қилиш, одамларни отиш, қийнаш ва ваҳшиёна террор қилиш, китобларни гулхан қилиб ёқиш — ҳарбий хунтанинг ҳақиқий фашистларга хос башараси ана шундай, халқнинг равшан ва эркин равишда билдирган хоҳиш-иродасига хилоф равишда ўз имтиёзларини қайта тиклаш учун ҳар қандай жиноятни қилишга тайёр бўлиб турган ички ва ташқи реакциянинг ҳақиқий башараси ана шундай.

Чилининг фожиаси миллион-миллион кишиларнинг қалбига, жаҳондаги барча мамлакатлар демократик жамоатчилигининг энг хилма-хил доиралари қалбига аччиқ алам солди. Ўз ҳаётини озодлик ва тинчлик йўлида фидо қилган Сальвадор Альенденинг номи, шу мамлакат бошқа қаҳрамонларининг номи хотирамизда абадий сақланиб қолади. Чили демократлари ва ватанпарварлари билан тўла равишда бирдам эканлигимизни ва улар шу қадар оғир шароитда амалга оширмоқ учун курашиб келган ва ҳозирги вақтда курашаётган ҳаққоний иш — мустақиллик, демократия ва социал тараққиёт иши енгилмайдиган, йўқ қилиб бўлмайдиган иш эканлигига қатъий ишончимизни конгресс минбарида туриб изҳор этишга ижозат бергайсиз! Мана шу олий ва қимматли ишни ҳимоя қилиш, амалга ошириш, бунга хавф солаётганлар билан ва буни йўқотишга интилаётганлар билан курашиш ер юзида мустаҳкам тинчликни таъминлаш учун олиб борилаётган кураш билан чамбарчас боғланган.

Тинч-тотув яшаш сиёсати тўғрисида ва давлатларнинг ижтимоий тузумидан қатъий назар уларнинг тинч ҳамкорлик қилиши тўғрисида гап борганида кўпинча биз коммунистларга: хўш, бу сиёсат революцион қарашларга тўғри келадими, деб савол беришади.

Энг буюк революционер Ленин айтган бир гапни эслатиб ўтаман: революцияни буюртма билан ёки битим тузиш йўли билан қилиб бўлмайди, деган эди у. Бунга илова қилиб шуни айтиш мумкинки, революцияни, синфий курашни, озодлик ҳаракатларини буюртма билан ёки битим тузиш йўли билан бекор қилиб ҳам бўлмайди. Ижтимоий турмушнинг муқаррар янгиланиш жараёнини орқага қайтара оладиган куч ер юзида йўқ. Қаердаки мустамлакачилик, бўлса, миллий мустақиллик учун кураш бўлаверади, қаердаки эксплуатация бўлса, миллий озодлик учун кураш бўлаверади, қаердаки агрессия бўлса унга зарба бериш ҳам бўлаверади.

Халқлар оммаси жаҳонни ўзгартиришга интилади уни ўзгартиради. Совет Иттифоқига келганда, у ҳар доим социал тараққиёт кучлари томонида бўлаверади. «Биз революцияни экспорт қилишга» қаршимиз. Шу билан бирга Совет Иттифоқи Коммунистик партияси, ҳукуматимиз, бутун совет халқи чет мамлакатларда курашаётган ўзининг синфдош қардошлари билан бирдамликни, озодлик, антиимпериалистик ҳаракатлар билан бирдамликни очиқ ва дангал изҳор қилаверади. Бу позиция эса тинчлик учун, давлатлар ўртасида тинч ҳамкорлик бўлиши учун курашга асло зид келмайди.

Тинч-тотув яшаш принципларини қаттиқ туриб ҳимоя қилиш билан биз ер юзидаги миллиард-миллиард кишиларга ҳамма нарсадан кўра қадрлироқ бўлган нарса учун: ҳаёт учун, уруш алангасида ҳаётни йўқ қилиб юбориш хавфидан ҳалос қилиш учун курашаётирмиз. Шу билан бир вақтда, биз барча мамлакатлар ва халқларнинг социал тараққиёт ишини олға силжитишга йўл очиб берадиган қулай халқаро шароитларни таъминлаш учун ҳам курашаётирмиз. Бунда гап ҳар бир халқнинг ўзи истаган ижтимоий тузумни танлаб олиш ҳуқуқини эътироф қилиш тўғрисида, давлатлар ўртасидаги муносабатларнинг оддий ва равшан нормалари тўғрисида бораётир. Бу нормаларни бузиш мамлакатлар ўртасидаги муносабатларда тенг ҳуқуқлиликка путур етказишгагина эмас, шу билан бирга қуролли можаролар чиқишига ҳам олиб боради, чунки ҳозирги замонда халқлар ўзгаларнинг буйруғи билан яшашга тоқат қилмайдилар ва тоқат қилмаяжаклар. Улар агрессияга зарба беришга ҳам тўла равишда ҳақлидирлар. Жаҳон икки системага бўлиниб турган шароитда халқаро хавфсизлик тинч-тотув яшаш принципларига тўла равишда ва оғишмай риоя қилиш, жумладан давлатларнинг ички ишларига аралашмаслик негизигагина қурилиши мумкин.

Шу муносабат билан бир нарсага эътиборни жалб қилмасдан ўтиб бўлмайди: кейинги вақтларда ғарбдаги баъзи доиралар «совуқ уруш»нинг ёки бошқача қилиб айтганда «психологик уруш»нинг янги нашрига ўхшаш бир нарсани таклиф қилиб, бу принципларни ҳақиқатда четлаб ўтмоқчилар. Бунда гап социалистик мамлакатларда «инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш» деган мунофиқона шиор остида олиб борилаётган кампания тўғрисида бораётир.

Шу кампаниянинг ташаббусчиларидан баъзилари агар социалистик мамлакатларнинг ички тартибларида ўзгариш қилинмаса, кескинликни юмшатиш мумкин эмас деб даъво қилмоқдалар. Баъзилари эса бунга қарши чиқмаётгандек бўлиб кўринсалар ҳам, аммо социалистик тузумни заифлантирмоқ учун ва оқибат натижада уни емиришга эришмоқ учун кескинликни юмшатиш жараёнидан фойдаланиш ниятида эканликларини ҳайрон қоларли даражада ошкора айтмоқдалар. Кенг кўпчиликка эса бу тактика инсон ҳуқуқлари тўғрисида қилинаётган ғамхўрлик деб ёки бизнинг тузумни «либераллаштириш» учун қилинаётган ҳаракат деб тақдим этилмоқда.

Ҳамма нарсани, азиз дўстлар, ўз номи билан айтганимиз яхши. Эркинлик ва демократия тўғрисида, инсон ҳуқуқлари тўғрисида гапираётирлар. Амалда эса мана шу шовқин-суронли бутун кампания битта нарсага: социалистик давлатларнинг ички ишларига аралашиш учун қилинаётган уринишларни ниқоблашга, ўз сиёсатларининг империалистик мақсадларини ниқоблашга хизмат қилади. «Либераллаштириш» тўғрисида гап сотадилар-у, аммо социализмнинг реал ғалабаларини тугатишни, социалистик мамлакатлар халқларининг социал-сиёсий ҳуқуқларига путур етказишни назарда тутадилар.

Инсон ҳуқуқлари тўғрисида жиддий гаплашишдан ўзимизни четга тортишга асос йўқ. Бизнинг революциямиз мамлакатимизда социализмнинг ғалабаси ҳар қандай миллатдан бўлган меҳнаткаш кишининг ҳуқуқларини, миллион-миллион меҳнаткашлар оммасининг ҳуқуқларини эълон қилибгина қолмасдан, шу билан бирга реал равишда ҳам шундай таъминлаб бердики, жаҳоннинг ҳеч бир мамлакатида капитализм бундай қилолгани йўқ.

Инсоннинг меҳнат қилиш ҳуқуқи, илм олиш ҳуқуқи, социал таъминланиш ҳуқуқи, текин медицина ёрдами олиш ҳуқуқи, дам олиш ҳуқуқи ва бошқа шу каби ҳуқуқлари буржуа дунёқараши нуқтаи назаридан эҳтимолки иккинчи даражали ва ҳатто номақбул бир нарсадир. Фақат битта рақамни айтиб ўтай: носоциалистик мамлакатларда ҳозирги вақтда юз миллионга яқин киши ишсиз бўлиб юрибди. Капиталистик давлатларнинг аксариятида майда миллатларнинг, чет эл ишчиларининг ҳуқуқлари, аёлларнинг қилган меҳнатлари учун эркаклар билан баб-баравар ҳақ олиш ҳуқуқи камситилмоқда. Инсоннинг социал ва сиёсий ҳуқуқларини таъминлашга тааллуқли халқаро фактларда кўпгина ғарбий давлатлар шу вақтгача қатнашмаётганликларининг сабаби шу эмасмикин?

Мамлакатимиздаги жуда катта социал-иқтисодий ўзгаришлар халқ оммасининг жуда кенг ва онгли сиёсий ижодкорлигининг ва шу билан бирга халқ оммаси ўз қўли билан вужудга келтирган тузумни ҳар қандай ҳамлалардан ҳимоя қилиш истагининг натижасидир. Шу сабабли совет кишилари ўз социал-сиёсий ғалабаларининг ҳимоячиси бўлган давлатимизнинг суверенитетига ҳеч қандай қасд қилинишига йўл қўймайдилар. Бу суверенитет мулоқотлар ва алоқалар йўлидаги тўсиқ эмас. Балки халқимиз катта қийинчилик билан қўлга киритган ҳуқуқлари ва эркинликларининг ишончли гарантиясидир.

Совет қонунлари бизнинг гражданларимизга кенг сиёсий эркинликларни бериб қўйибди. Шу билан бир вақтда бу қонунлар бизнинг тузумимизни, совет халқининг манфаатларини шу эркинликларни суиистеъмол қилиш йўлидаги ҳар кимнинг ҳар қандай уринишидан ҳимоя қилади. Бу ҳам инсон ҳуқуқлари тўғрисида Совет Иттифоқи ратификация қилган халқаро фактларга тўла равишда мувофиқдир. Унда айтилганки, шу фактларда зикр қилинган ҳуқуқлар «Қонунда кўзда тутилган, давлат хавфсизлигини, жамоат тартибини, аҳолининг соғлиғини ёки ахлоқини ёҳуд бошқаларнинг ҳуқуқлари ва эркинликларини муҳофаза қилиш учун зарур бўлган чеклашлардан ташқари ҳеч қандай чеклашнинг объекти бўлиши мумкин эмас. Биз бу ҳужжат тагига ўз имзомизни қўйганмиз».

Хўш, бизни қоралаётган кимсалар қандай эркинликлар ҳақида гапирмоқдалар? Масалан, бизда урушни ҳар қандай формада пропаганда қилишни таъқиқловчи қонун бор. Бирор халқнинг миллий қадр-қимматини камситадиган ирқий ёки миллий адоват ва нафрат ғояларини тарқатишга йўл қўймайдиган қонунлар бор. Ахлоққа зид ҳолларнинг олдини олишга қаратилган, жамият ахлоқини бузишга қарши қаратилган қонунлар бор. Ғоялар ва ахборотларни бемалол айирбошлашни деб мана шу қонунлардан ҳам воз кечишимизни истаяптилармикин? Ёки шундай қилиш кескинликни юмшатишга ва халқларни бир-бирига яқинлаштиришга хизмат қилган бўлур эди деб бизни ишонтирмоқчи бўлаётирларми!

Бизга «ё турмуш тарзингизни ўзгартиринг, ёки бўлмаса «совуқ уруш» давом эттирилаверади», дейишяпти. Агар биз ҳам худди шундай жавоб қилсакчи? Давлатлараро нормал муносабатларни ривожлантиришнинг шарт-шароити сифатида буржуа жамиятида амалда бўлган, адолат ва демократия тўғрисидаги бизнинг тасаввурларимизга зид бўлиб тушаётган қонунлар ва тартибларни ўзгартиришни талаб қилсакчи? Бундай талаблар давлатлараро муносабатларни соғлом ривожлантириш истиқболларини яхшиламайди, деб ўйлайман.

Бошқа халқларнинг суверен ҳуқуқларига қасд қилиш билан тинчлик учун курашиб бўлмайди. Инсон ҳуқуқлари ҳимоя қилинсин дейиш билан бир вақтда тинч-тотув яшаш принципларини барбод қилиш ярамайди.

Тўппа-тўғри айтиб қўяқолайлик: социализм дунёсини кўпоришга энди ҳеч кимнинг кучи етмайди. Аммо тинчлик ишини кўпориш афсуски, ҳали ҳам мумкин. Зеро тинчлик кўп томонлама куч ва ғайрат сарфланишга боғлиқ. Бу ишда суверенитет принципларини ўзаро ҳурматлашнинг—уқтириб айтаманки — ўзаро ҳурматлашнинг ва ички ишларга аралашмасликнинг аҳамияти кам эмас. Совет Иттифоқига келганда, бизнинг давлат кемамиз социализмга душман пропаганда кампанияларининг жимирлаб турган саёзликларини ёриб ўтиб бундан буён ҳам ўз йўлидан олға—халқаро ҳаёт кун тартибида турган проблемаларни ижобий ҳал қилиш томон бораверади.

III.

Азиз дўстлар! Инсоният мустаҳкам тинчликка муҳтож. Лекин бу тинчликнинг қачон келиши ва қандай бўлиши барча тинчликсевар кучларнинг ҳозир вужудга келтирилган имкониятлардан тўла-тўкис фойдаланиш қобилиятига боғлиқ.

Аввалгидек «қўрқув мувозанати»га таяниб турган тинчлик ҳеч биримизга тўғри келмайди, деб ўйлайман. Бундай тинчликнинг «совуқ уруш»дан унчалик фарқи йўқ. Бундай тинчлик халқларнинг онгини ва ҳаётини эзиб турган, жаҳон миқёсида можаро туғдирадиган таҳликали конфронтацияга олиб келадиган, орқага осонлик билан қайта оладиган «совуқ тинчлик» бўлур эди.

Халқлар, агар таъбир жоиз бўлса, хавфсизлик ва ўзаро ишонч мувозанатига асосланган мустаҳкам ва доимий тинчлик бўлишини истайдилар. Бу тинчлик, тараққиёт йўлида кенг халқаро ҳамкорлик қилиш учун очиқ бўлиши керак.

Тинчлик — бебаҳо мулк. Ҳеч қаерда қон тўкилмаётганлигини билиб, бомбалар ва снарядлар эртага уйингнинг томига тушa бошламайди деб, болалар кекса бўғинларнинг бошидан кечган фожиалар ва кулфатларни кўрмай ўсиши мумкин, деб амин бўлиб яшашнинг ўзи жуда катта бахтдир.

Лекин тинчлик фақат хавфсизлик масаласигина эмас, тинчлик ҳозирги замон цивилизациясининг энг катта проблемаларини ҳал этиш учун жуда муҳим замин ҳамдир. Инсониятнинг келажаги ҳам тинчлик билан боғланган. Бутун планетанинг келажаги шунга боғлиқ. Бугунги куннинг проблемалари нечоғлик мураккаб ва қийин бўлмасин, шу проблемаларни ҳал қилаётганда эндиликда бу билан ҳисоблашмаслик мумкин эмас. Жаҳоннинг ҳамма томонидаги турли-хил жамоатчилик вакиллари бўлган сизлар, буни айниқса чуқур ҳис қилаётган бўлсангиз керак.

Ҳозирги куннинг ўзидаёқ, кўп кишиларни ташвишга сола бошлаган проблемалардан баъзиларининг: энергетика ресурслари проблемасини ҳал қилиш, атроф муҳитни ҳимоя қилиш, оммавий очлик ва хатарли касалликлар сингари ҳолларни тугатиш, жаҳон океани бойликларини ўзлаштириш проблемаларини бу ерда айтиб ўтиш кифоя қилади.

Мана шуларнинг ҳаммаси ҳукуматларнинг, экономика ва фаннинг уюшган кучларининг ва, албатта, энг хилма-хил ташкилотларнинг — сиёсий, касаба союз, маданий ташкилотларнинг ҳар томонлама, самимий, амалий ҳамкорлик қилишларини талаб этади, халқлар бир-бирларини яхши билишлари керак, бинобарин уларнинг, кўп сонли вакиллари бирбирлари билан жонли, хилма-хил алоқада бўлишлари керак.

Тинчлик мана шундай ҳамкорлик қилишнинг энг биринчи шарти эканлиги турган гап. Тинч-тотув яшашга асосланган халқаро муносабатлар системаси бўлмаса, келажакнинг умуминсоний проблемаларини ҳал қилишга асосли равишда киришиш ҳам, ҳозирги замоннинг кечиктириб бўлмайдиган кўпгина вазифаларини муваффақиятли бажариш ҳам мумкин бўлмайди.

Ҳаммамиз истаётган мана шундай тинчлик сари олға бораверишнинг конкрет йўллари равшан. Юқорида мен булар ҳақида гапириб ўтдим. Бу йўлларни ҳозирги халқаро вазиятнинг ўзи ҳам кўрсатиб турибди. Тинчликни мустаҳкамлаш учун курашнинг ҳозирги вақтда олдинги сафига қўйилган ҳаётий вазифаларни биргаликда куч-ғайрат сарфлаш йўли билан ҳал этишга эришиш мумкин. Бунга ишончимиз комил.

Аввало бу ҳали ҳам мавжуд бўлиб турган қуролли можароларни одилона асосда бартараф қилишга кўмаклашиш вазифасидир.

Бу — Европада, сўнгра эса Осиёда ҳам коллектив хавфсизлик системасини вужудга келтириш вазифасидир. Бу эса дунёнинг ҳозиргидек ҳарбий сиёсий блокларга бўлинганлигини аста-секин тугатишга имкон берган бўлур эди.

Бу — ядровий ва бошқа хил қуролланиш пойгасини давлатларнинг ўз зиммаларига ихтиёрий равишда олган мажбуриятларини ҳалол бажаришлари асосида тўхтатиш ва айниқса энг актуал вазифани — бу жараёнга барча йирик мамлакатларни тортиш вазифасидир. Шу тариқа ҳарбий конфронтациянинг моддий негизини аста-секин торайтириш бошлаб берилган бўлур эди.

Бу — тўла тенг ҳуқуқлиликка, ўзаро манфаатдорликка, ҳеч қандай камситишга йўл қўймасликка ва бир-бирининг ички ишларига аралашиш йўлидаги уринишларга йўл қўймасликка асосланган иқтисодий, илмий-техникавий ва маданий ҳамкорликни ривожлантириш вазифасидир.

Ҳозирги замон шароитида тинчлик учун курашнинг актуал вазифаларини биз мана шундай тасаввур қиламиз Ўз-ўзидан маълумки, шу вазифаларнинг баъзиларини ҳал қилиш учун вақт керак бўлади. Баъзилари ҳозирнинг ўзидаёқ дарҳол, ҳеч бир кечиктирмай ҳаракат қилишни талаб этади. Аммо шу вазифаларнинг ҳаммасини ҳал этмоқ учун давлатлар ҳам, тинчликни мустаҳкамланишидан манфаатдор бўлган сиёсий кучларнинг ҳам, кенг жамоатчилик кучларининг ҳам зўр бериб, ғайрат билан актив равишда куч сарфлашлари зарур.

Кўп йиллар давом этган «совуқ уруш» фақат профессионал сиёсатчилар онгида эмас, бошқаларнинг онгида ҳам ўз изларини қолдирди, Гумонсираш, шубҳаланиш, бошқаларнинг ҳақиқий позициясини ва имкониятларини ёмон билиш, ҳатто билишни истамаслик мана шундай излардир. Замонга мосланиб олиш асло осон эмас. Лекин шундай қилиш зарур, ҳамкорлик қилишни ўрганиш зарур.

Бизнинг тинчлик фалсафамиз— тарихий оптимизм фалсафасидир. Ҳозирги вазиятнинг мураккаблигига ва зиддиятига қарамай, биз ҳозирги вақтда кенг авж олиб кетган тинчлик ҳужумининг муваффақиятига аминмиз. Бу оптимизм нимага асосланади?

Аввало, реал социализм сингари тинчликнинг доимий қудратли ва кучайиб бораётган омили мавжудлигига асосланади. Реал социализмнинг тинчликсевар сиёсати шу ижтимоий тузум табиатининг ўзидан келиб чиқмоқда. Бизнинг оптимизм кўпчилик социалистик давлатларнинг қарашлари ва ҳаракатларининг бирлигига таянади.

Бизнинг оптимизм Осиё, Африка ва Латин Америкасидаги кўпгина давлатлар ва халқларнинг, шу жумладан блокларга қўшилмаган мамлакатларнинг одилона ва демократик тинчликдан ғоят манфаатдор эканликларига асосланади.

Бизнинг оптимизм тинч-тотув яшаш сиёсати қўлга киритган муваффақиятлар, бир қанча капиталистик мамлакатларнинг раҳбар доираларида жаҳондаги кучларнинг реал нисбатини ва урушни халқаро проблемаларни ҳал этиш воситаси деб қабул қилиб бўлмаслигини тобора кўпроқ тушунаётганликларига асосланади.

Тинчлик ишининг енгилмаслигига бўлган қатъий ишончимиз меҳнат аҳлининг — ишчилар, деҳқонлар, зиёлиларнинг тинчликсеварлиги буюк ҳаётбахш куч эканлигига чуқур ишонишимизга асосланади. Булар эса планетамиздаги аҳолининг ғоят катта, жуда улкан кўпчилигини ташкил этади.

Тинчлик ишига нисбатан биздаги оптимизм, ниҳоят, тинчлик учун курашаётган ва бу ерда, мана шу жаҳон анжуманида жуда кўп вакиллари қатнашаётган барча жамоатчилик ҳаракатларининг фаолиятига таянади, коммунистлар, социалистлар, социал-демократлар, христианларнинг бирлик ҳаракатлари янада ривожланишига асосланади.

Мана шуларнинг ҳаммаси умид ва ишонч бағишламоқда.

Бироқ, тинчлик йўлида эришилган муваффақиятлар тинимсиз ривожлантирилишига муҳтож. Бу йўл бундан буён ҳам жўн йўл бўлмайди. Бир талай тўсиқларни енгишга, тинчлик душманларининг қанчадан-қанча қарши ҳужумларини даф этишга тўғри келади. Биз халқаро муносабатларнинг янги босқичига ўтдик. Халқаро муносабатларнинг янги шароити, янги босқичи ҳам курашни мураккаблаштираверади. Бу нарса аввалгидек ҳозир ҳам фақат катта изчилликни, қатъиятни ва ғайратнигина талаб қилиб қолмасдан, шу билан бирга иш формаларини такомиллаштиришни, янги методларни ҳам талаб қилади, кескинлик ўчоқлари пайдо бўлишининг олдини оладиган, кескинликни юмшатиш жараёнида узилишлар бўлишига йўл қўймайдиган конкрет ташаббусларни ўз вақтида ва аниқ кўтариб чиқишни ҳам талаб қилади. Тинчликсевар оқимларнинг ҳар бирини активлаштирмоқ ва шу билан бир вақтда уларни битта умумий ўзанга йўналтирмоқ учун ҳали кўп иш қилиниши керак. Барча мамлакатларнинг, барча халқларнинг тинч ривожланишини таъминламоқ учун инсониятнинг барча тинчликсевар кучларини бирлаштириш ҳозирги тарихий пайтнинг, ҳатто айтиш мумкинки, ҳозирги даврнинг талабидир.

Азиз дўстлар! Бутун дунёдаги миллион-миллион кишилар тинчликсевар кучларнинг жаҳон конгрессидан кўп нарсаларни кутмоқдалар. Жуда кенг оммани тўлқинлантириб турган қизғин саволларга жавоб кутмоқдалар, XX асрнинг энг асосий проблемаларидан бирини мустаҳкам тинчликни таъминлаш проблемасини ҳал этишга ёрдам бериши лозим бўлган жаҳон жамоатчилик ҳаракати учун йўл кўрсатиб берилишини кутмоқдалар. Бу — катта масъулиятдир, лекин мен ўйлайманки, рағбатлантирувчи буюк илҳомбахш куч ҳамдир.

Сизларни ишонтириб шуни айтишга ижозат бергайсизки, Совет Иттифоқи Коммунистик партияси ва Совет ҳукумати, барча совет кишилари сизларнинг тинчликни мустаҳкамлаш йўлидаги фаолиятингизни жуда қизғин ва амалий равишда қўллаб-қувватлайдилар.

Совет Иттифоқининг ички ҳаёти, совет кишиларининг, партиямиз ва ҳукуматимизнинг ишлари ва орзу-умидлари тинчликка интилиш руҳи билан суғорилган. Бизнинг мамлакатимизга авваллари келган кишилар ҳам, Москвага биринчи марта келган кишилар ҳам совет халқи тинч бунёдкорлик меҳнати завқи-шавқи билан руҳланганлигини яққол кўриб турипшбди.

Ҳозирги вақтда бизнинг халқимиз тўққизинчи бешйилликнинг учинчи йилини якунламоқда. Уч йилнинг дастлабки маълумотларига қараб, ҳозирнинг ўзидаёқ КПСС XXIV съезди белгилаб берган асосий социал-иқтисодий кўрсаткичлар бажарилади, деб ишонч билан айта оламиз. Мамлакатнинг миллий даромади бешйилликнинг уч йили мобайнида 16,4 процент кўпайди. Бу ўсиш эса мамлакат миллий даромади барқарор юксалаётганлигини яққол тасдиқлаб турибди.

Халқ хўжалигининг ҳамма тармоқларини ривожлантиришда катта муваффақиятларга эришилди. Агар 1973 йил планида саноат ишлаб чиқаришини 5,8 процент миқдорида ўстириш мўлжалланган бўлса, шу йилнинг тўққиз ойи мобайнида унинг ҳақиқатда ўсиши ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 7,3 процентни ташкил этди.

Партия ва совет давлатининг муттасил ғамхўрлик қилаётганлиги, қишлоқ меҳнаткашларининг фидокорона ишлаётганлиги натижасида бу йил рекорд ҳосил етиштирилди. Дон чамаси, 215 миллион тоннадан кўпроқ йиғиб олинса керак, ёки бизнинг анъанавий рус ўлчови билан айтганда 13 миллиард пуддан ошиб кетади. Давлатнинг дон харид қилиш йиллик плани ҳозирнинг ўзида ошириб бажарилди. Етти ярим миллион тоннадан кўпроқ пахта, 82 миллион тоннадан ортиқ қанд лавлаги харид қилинади. Булар ҳам катта ютуқлардир.

Шу бешйилликнинг уч йили мобайнидагина Совет Иттифоқининг шаҳар ва қишлоқларида салкам 7 миллион янги квартира қурилади.

Бу муваффақиятлар совет кишиларини қувонтирмоқда, бутун дунёдаги дўстларимиз ҳам уларни табрикламоқдалар. Бу муваффақиятлар ер юзида тинчликни мустаҳкамлашга ёрдам беражагини улар яхши биладилар.

Сизлар совет халқига бемалол таянишингиз мумкин. Совет халқи ўзининг улуғ революциясидан кейинги дастлабки йилларда ҳам, социализм қуриш йилларида ҳам, фашизмга қарши олиб борилган жангларда ҳам, урушдан кейинги ўн йилликларда ҳам, ҳозир ҳам инсоният манфаатларини ҳимоя қилиш йўлидаги курашнинг олдинги сафида турди ва тураверади.

Сўзимнинг охирида менга анз шу мўътабар минбардан туриб нутқ сўзлаш имконияти берилганлиги учун конгресс ташкилотчиларига ва сизларнинг ҳаммангизга, азиз дўстлар, ташаккур билдирмоқчиман. Конгресснинг муҳтарам қатнашчилари бўлган сизларнинг биргаликда қилаётган самарали ишларингизга янги катта муваффақиятлар тилайман. Бу ишни планетамизнинг ҳамма қитъаларидаги одамлар чин қалбдан маъқуллайдилар.

(Ўртоқ Л. И. Брежнев нутқи зўр эътибор билан тингланди ва гулдурос қарсаклар билан қайта-қайта бўлиниб турди).

ТИНЧЛИК ВА ҲАМКОРЛИК МАНФААТЛАРИНИ КЎЗЛАБ

Совет ҳукуматининг таклифига биноан Дания Бош министри Анкер Йоргенсен расмий визит билан Совет Иттифоқига келиб, 1973 йил 15 октябрдан 25 октябрга қадар меҳмон бўлиб турди. Совет—Дания ахборотида айтиладики, Дания Бош министри А. Йоргенсенни КПСС Марказий Комитети Бош секретари Л. И. Брежнев, шунингдек КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, СССР Олий Совети Президиумининг Раиси Н. В. Подгорний қабул қилиб, суҳбатлашдилар.

КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, СССР Министрлар Советининг Раиси А. Н. Косигин, КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, СССР ташқи ишлар министри А. А. Громико, СССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари В. А. Кириллин билан Дания Бош министри А. Йоргенсен ўртасида музокаралар олиб борилди.

Дания Бош министри КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, СССР Министрлар Совети раисининг биринчи ўринбосари К. Т. Мазуров билан ҳам учрашди.

Музокаралар очиқ кўнгиллилик ва ҳамжиҳатлик руҳида ўтди. Кўпгина актуал халқаро проблемалар устида, шунингдек Совет—Дания муносабатлари ва бу муносабатларни янада ривожлантириш масалалари устида батафсил фикрлашиб олинди.

Ахборотда айтиладики, халқаро муносабатларда кескинликни янада юмшатиш ва тинчлик манфаатларини кўзлаб давлатлар ҳамкорлигини мустаҳкамлаш томон бўлаётган ижобий ривожланишни томонлар мамнуният билан қайд қилдилар. КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари Л. И. Брежнев билан АҚШ президенти Р. Никсон ўртасидаги музокараларнинг натижалари бу жараёнга катта ҳайрли таъсир ўтказди. СССР билан АҚШ ўртасида тузилган битимлар ва аввало, ядро урушининг олдини олиш тўғрисидаги битим СССР билан АҚШнинг манфаатларигагина мос бўлиб қолмасдан, шу билан бирга ялпи тинчликни таъминлаш ишига ҳам қўшилган муҳим ҳисса бўлди.

Томонлар Европа қитъасидаги аҳволни муҳокама қилишга катта эътибор бердилар, улар Европада кескинликни юмшатиш жараёни кенгайиб ва ривожланиб бораётганлигини мамнуният билан қайд этдилар.

Ҳар иккала томон Европада хавфсизликни мустаҳкамлаш ва тинч ҳамкорликни ривожлантириш йўлида яна чора ва тадбирлар кўриш зарурлигини уқтириб ўтдилар, ҳамда сиёсий юмшатиш чораларига қўшимча қилиб, ҳарбий юмшатиш чораларини кўриш кераклигини айтдилар. Улар қуролли кучларни ва қурол-яроғларни ўзаро қисқартириш ҳамда марказий Европада бунга алоқадор чоралар кўриш тўғрисида олиб бориладиган музокараларга муҳим аҳамият бермоқдалар.

Ядро қуролини ҳам, қурол-яроғларнинг одатдаги турларини ҳам ўз ичига олган ҳолда қуролланиш пойгасини тўхтатиш ҳамда ялпи ва батамом қуролсизланишни амалга ошириш борасида қаттиқ ва самарали халқаро контроль остида самарали чоралар кўриш зарур, деган фикр билдирилди. Томонларнинг фикрича, қуролсизланишга бағишланган жаҳон конференцияси қуролсизланишнинг етилган проблемаларини амалий ҳал этишга муҳим ҳисса бўлиб қўшилур эди.

Иккала томон Бирлашган Миллатлар Ташкилотига катта аҳамият бермоқдалар. Улар бу ташкилотни мустаҳкамлаш ҳамда унинг тинчликни ва хавфсизликни сақлаб туриш ишидаги ролини ошириш мақсадида куч ва ғайрат сарфлашни давом эттиришга маҳкам бел боғлаганлар.

Томонлар Хавфсизлик Кенгашининг Яқин Шарққа доир 1973 йил 22 ва 23 октябрдаги резолюцияларидан мамнун бўлганликларини изҳор этдилар ва бу резолюцияларни дарҳол ва изчиллик билан амалга ошириш шу районда одилона ва мустаҳкам тинчлик ўрнатилишига олиб келиши лозим, деб уқтириб ўтдилар.

Ахборотда Вьетнамда урушнинг тўхтатилганлигидан мамнуният изҳор қилинган.

Томонлар Балтика бўйи давлатларининг ҳар томонлама ҳамкорлик қилиши учун кенг имкониятлар очилаётганлигини қайд қилиб ўтдилар. Улар Балтика денгизида балиқ овлаш ва ундаги жонли ресурсларни сақлаш тўғрисида шу йил сентябрда Гданьскда конвенция имзоланганлигидан мамнун бўлганликларини изҳор этдилар. Улар Балтика бўйи мамлакатлари ўртасида Балтика денгизидаги денгиз муҳитини муҳофаза қилиш тўғрисида конвенция тузиш мақсадида 1974 йилда шу мамлакатларнинг конференциясини ўтказиш ҳақида Финляндиянинг ташаббусини ҳам қувватлайдилар.

Икки томонлама муносабатлар масалалари муҳокама қилинаётганида анъанавий тинчлик ва яхши қўшничилик характерига эга бўлган бу муносабатлар кейинги йилларда яна ривожланганлиги қайд қилиб ўтилди. Иккала мамлакат давлат арбобларининг шахсан мулоқот қилиб туришлари муҳимлиги уқтириб ўтилди ва бу мулоқатларни бундан буён ҳам ривожлантириб, кенгайтирабериш тайёр эканликлари айтилди.

Томонлар тузилган ҳукуматлараро ва идоралараро битимлар асосида турли соҳаларда СССР билан Даниянинг ўзаро манфаатли ҳамкорлигини янада ривожлантириш кераклигини айтдилар, тегишли Совет ва Дания идоралари шу битимларни изчиллик билан амалга ошириш устида доимий иш олиб боришлари зарурлигини уқтириб ўтдилар. 1970—1975 йиллар учун тузилган узоқ муддатли савдо битими асосида иккала мамлакат ўртасида савдо иқтисодий муносабатлар яхши ривожланиб бораётганлиги, шунингдек илмий-техникавий ҳамкорлик тобора амалий ва конкрет тус олиб, муваффақиятли ривожланаётганлиги мамнуният билан қайд қилинди.

Томонлар мавжуд икки томонлама битимларга мувофиқ маданият, фан, маориф, спорт ва туризм соҳаларидаги алоқаларни янада ривожлантириш кераклигини айтдилар. Дания томони Большой театр балетининг ёки С. М. Киров номидаги театр коллективининг Данияда гастролларини ўтказиш мумкин бўлур, деб умид билдирди.

Дания Бош министрининг визити чоғида СССР билан Дания ўртасида денгиз кемачилиги тўғрисида битим, денгизда қатнашнинг хавфсизлигини таъминлаш ишида ҳамкорлик қилиш тўғрисида битим имзоланди.

Томонлар СССР билан Дания ўртасида дипломатик муносабатлар ўрнатилган кунга 1974 йилнинг июнида 50 йил тўлишини айтиб, бу сана ҳар иккала мамлакатда муносиб равишда нишонланиши керак, дедилар.

Ахборотда уқтириб айтиладики, ҳар иккала томон бўлиб ўтган фикрлашувдан мамнун бўлганликларини, бу фикрлашув СССР билан Дания ўртасида ҳамжиҳатликни кучайтиришга ҳамда ишонч ва ҳамкорликни мустаҳкамлашга ёрдам берганлигини изҳор этдилар.

Дания Бош министри Анкер Йоргенсен Совет Иттифоқида бўлган вақтида кўрсатилган меҳмондўстлик учун ташаккур изҳор этди. Дания бош министри Анкер Йоргенсен СССР Министрлар Советининг Раиси А. Н. Косигинни расмий визит билан Данияга боришга таклиф қилди. Таклиф мамнуният билан қабул қилинди. Визит вақти дипломатик йўллар орқали кейинроқ келишиб олинади.

УЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИНИНГ ФАРМОНИ

К. И. АФАНАСЬЕВГА «ЎЗБЕКИСТОН ССРДА ХИЗМАТ КЎРСАТГАН ФАН ВА ТЕХНИКА АРБОБИ» ФАХРИЙ УНВОНИ БЕРИШ ТЎҒРИСИДА

Техника фанларини ривожлантириш ва юксак малакали инженер кадрлар тайёрлаш соҳасидаги хизматлари учун Ўзбекистон ССР олий ва ўрта махсус таълим министрининг биринчи ўринбосари Константин Иванович **Афанасьевга** «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган фан ва техника арбоби» фахрий унвони берилсин.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси
Н. МАТЧОНОВ.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Секретари
Ҳ. ПЎЛАТОВА.

1973 йил, 26 октябрь. Тошкент шаҳри.

ХАЛҚЛАРНИНГ ХОҲИШ-ИРОДАСИ—ТИНЧЛИК

(Боши 1-бетда).

Чилини фашизмнинг жирканч ва машъум сояси қоплаб олди. Ҳар қандай демократия, озодлик, инсоний ҳуқуқлар ҳаммаси бекор қилинди. Ҳарбий юстициянинг уруш даврига татбиқ этиладиган кодекси ҳозир Чилида ҳукм суриб турган бирдан-бир қонун бўлиб қолди.

Сўнгра нотиқ ҳозир Чилида ҳукм сураётган вазият тўғрисида гапиради.

Бизнинг халқимиз, дейди президентнинг рафиқаси, сайлов қутилари ёнида ғалаба қозониш етарли эмаслигини энди яхши билиб олди. Йирик концернлар хизматида бўлган, дунё бойликларини ўз қўлларига киритиб олган олигархия чинакам демократияга тоқат қила олмаслигини халқимиз билиб олди. Капитализмнинг манфаатларига дахл қилинган пайтда ва у «демократиями ёки фашизмми»— икковидан бирини танлаб олиши керак бўлганида капитализм ҳамиша ваҳший одамларнинг сўнгги маскани бўлмиш фашизм томонига оғиб кетаберар экан.

Ортенсия Бусси де Альенде Жаҳон конгресси қатнашчиларига мурожаат қилиб, ўз ташкилотлари орқали Чилидаги инсоний ҳуқуқлар нақадар оёқ ости қилинаётганлигидан, оддий судлар бир чеккага йиғиштириб қўйилиб, одамлар ёппасига отилаётганлигидан жаҳон афкор оммасини кенг кўламда воқиф этишга чақирди.

Хунта халқдан яширинча фашистик қонунларни тайёрлаётганлигини, Америка мамлакатларида эътироф этилган бошпана ҳуқуқи ҳурмат қилинмаётганлигини, бир қанча мамлакатларнинг дипломатия ваколатхоналарига ҳужумлар қилинганлигини, мамлакатда зўравонлик ҳуқуқи ҳукм сураётганлигини, халқнинг бойликлари муштумзўрлар қўлига қайтариб берилаётганлигини, халқнинг социал ғалабалари тугатилганлигини бутун дунё билиши керак.

Чилида демократик эркинликларни қайта тиклаш — чилиликларнинг вазифасидир, аммо бизнинг бу йўлдаги куч-ғайратларимизни бутун дунё халқлари қўллаб-қувватлашлари лозим, дейди нотиқ. Бизнинг ватандошларимизга азоб бераётган таъқиблар тўхтатилиши, Луис Корвалан ва бошқа кўпгина ватанпарварларнинг ҳаётини сақлаб қолиниши керак. Агар халқаро ташкилотлар, ҳукуматлар ҳеч кечикмай ва зўр ғайрат билан Чили диктатурасига қарши чиқсалар минг-минглаб кишиларнинг ҳаётини сақлаб қолиш мумкин бўлади.

Ортенсия Бусси де Альенде, жумладан, дунёнинг ҳамма мамлакатларида Чили билан бирдамлик миллий комитетлари тузилса, Чилидаги ҳарбий хунта жиноятларини қоралайдиган халқаро трибунал тузилишига кўмаклашиш мақсадида хунтани яккалаб қўйиш, уни тан олмаслик учун халқаро тадбирлар кўриш йўлида ҳукуматларга таъсир ўтказишнинг ҳамма формаларидан фойдаланилса, яхши бўлар эди, деган фикрни билдирди.

Дунё халқларига Чилига қилган ҳамма яхшиликлари учун миннатдорчилик билдирмоқчиман, дейди у. Бу нарса Чилига берилган катта ёрдам, халқимизга зарур мадад бўлди. Халқаро бирдамлик — ҳар қандай революциянинг муваффақиятини ҳал қилувчи омиллардан биридир.

Ватан жароҳатланган бўлса ҳам, аммо мағлуб бўлгани йўқ, деб таъкидлади нотиқ. Бизнинг халқимиз мард ва жасур. У жабр-зулмга қарши курашаверади. Ҳозир унинг имкониятлари унчалик кўп бўлмаса ҳам, лекин халқнинг кураши кун сайин кучаяверади.

Ортенсия Бусси де Альенде ўз нутқини: «Биз ғалаба қозонамиз» деган сўзлари билан тамомлади.

Конгресс қатнашчилари ўринларидан туриб, Чили халқининг ишини қизғин қўллаб-қувватлашларини, президент Сальвадор Альенденинг ҳаққоний ишини давом эттираётган ана шу матонатли аёлнинг қайғусига астойдил ҳамдард эканликларини изҳор қилдилар.

Биз Ортенсия Бусси де Альенде нутқини эшитдик, дейди М. В. Зимянин, бу нутқ матонат ва мардликка даъват бўлиб, фашизмга, зўравонликка қарши, халқларнинг тинчлиги ва озодлиги учун курашга даъват бўлиб янграйди. Бу ерда Сальвадор Альенденинг ўз олижаноб иши ҳақлигига комил ишонч билан тўлиб тошган сўзлари янграйди. Бу сўзларда улуғ мард қалбнинг тепиши сезилиб турибди. Чили халқи курашган ва курашадиган ҳаққоний ишнинг ғалабасига чексиз ишонч оҳанги жаранглади. Леонид Ильич Брежнев Сальвадор Альендени ҳозирги замоннинг энг мусаффо ва олижаноб арбобларидан бири, деб атади. Бу баҳо халқимизнинг Чили президентига муносабатини ифодалайди.

Бутун ер юзининг ҳамма жойида бўлгани каби биз, совет кишилари ҳам, деди сўзини давом эттириб нотиқ, Халқ бирлиги ҳукумати мамлакатдаги демократик ўзгаришларни қандай ўтказаётганлигини қардошларча хайрихоҳлик билан кузатиб турдик. Уч йил давомида Чили ўн йилликларга тенг йўлни босиб ўтди. Чили халқи билан бирдамлик жаҳон демократик жамоатчилиги энг кенг доиралари етуклиги ва масъулиятининг ёрқин ифодаларидан бири бўлиб қолди. Совет халқи Чили халқига маънавий, сиёсий моддий ёрдам бериб келди. Бу мамлакатдаги фожиали воқеаларни биз ўзимизнинг мусибатимиз, деб билиб қайғурдик. Бу — барча революционерлар учун, адолат, демократия ва социал тараққиёт йўлидаги барча курашчилар учун зўр қайғу бўлди.

Сальвадор Альенде деб таъкидлайди, М. В. Зимянин, Чили тарихининг шонли ўтмишигина эмас, бугун ҳам у Чилининг минг-минглаб коммунистлари, социалистлари, демократлари, ватанпарварларининг фикр-ўйларида, курашида яшаб турибди. Чилидаги воқеалар ҳушёр бўлишга ўргатади, куч-ғайратни бирлаштиришга чақиради, империализм ва реакцияга қарши курашда биргалашиб ҳаракат қилишни активлаштиришга даъват этади.

Ортенсия Бусси де Альенде ўзи учун шу қадар оғир бўлган бир вақтда ўзини қўлга олиб, конгресс ишига ҳисса қўшиш мақсадида бу ерга келганлиги учун М. В. Зимянин мажлис аҳли номидан унга чуқур миннатдорчилик билдиради.

Конгресс қатнашчиларининг чеҳралари алам ва қайғуга чўмади. Улар Сальвадор Альенденинг овозини, исёнчилар президентнинг «Ла-Монеда» саройига штурм бошлаган пайтда унинг халққа сўнгги бор мурожаат қилиб сўзлаган нутқининг магнитофон ёзувини тинглайдилар. Конгресс делегатлари ва меҳмонлари, ёши ва касби, танасининг ранги, сиёсий эътиқодлари ҳар хил бўлган кишилар — ҳамма мардона ва доно сўзларни ҳаяжон билан тинглайди. Сальвадор Альенде ўзининг сўнгги нутқида демократия ва озодликнинг буюк идеалларига содиқ бўлган Чили меҳнаткашларига миннатдорчилик билдирди, уларни сўнгги кунлардаги воқеалардан сабоқ чиқариб олишга чақирди. У ҳарбий хунтанинг исёнини тарих қоралашига ишончи комил эканлигини изҳор қилди.

Мен Чилига, унинг келажагига ишонаман, деган эди ўшанда президент Альенде. Хиёнаткорлик тантана қилиб турган ҳозирги оғир ва аламли даврни бошқалар бартараф этишига ишонаман. Шуни билингларки, яхши жамият қуришга муносиб кишилар яна шу йўлдан борадилар. Бу — менинг сўнгги сўзларим. Бу қурбон зое кетмаслигига ишонаман!

Конгресс делегатлари ва меҳмонлари бир дақиқа сукут сақлаб, исёнчилар қўлида ҳалок бўлган С. Альенде, Чилининг барча ватанпарварлари хотирасини ҳурмат билан эсга олдилар.

БМТ мустамлакаларни тугатиш махсус комитетининг раиси **Салим Аҳмад Салим (Танзания)** БМТнинг Намибия юзасидан тузилган кенгаши номидан ҳам гапирди. Тинчликсевар кучларнинг Жаҳон конгрессини у ўзларини бутун дунёда тинчликни мустаҳкамлашишига бағишланган миллий ва халқаро ташкилотларнинг энг катта ассамблеяси деб атади. Мустамлакачилик, апартеидга, янги мустамлакачиликка, ирқий камситишга қарши кураш тинчликсевар кучлар курашининг энг муҳим соҳаларидан бири бўлиб қолмоқда.

Мустамлакачилик ва ирқий зулм, — деди нотиқ — Мозамбик, Ангола, Зимбабве, Намибия, Жанубий Африкада айниқса ваҳшиёна қиёфага кирди. БМТ Бош Ассамблеяси мустамлака мамлакатлар ва халқларга мустақиллик бериш тўғрисидаги тарихий декларацияни қабул қилгандан бери орадан гарчи 13 йил ўтган бўлса ҳам миллион-миллион кишилар ваҳшиёна эксплуатация қилинмоқда. Мустамлакачилар халқларнинг озодликка интилишини куч билан бостиришга уринмоқдалар.

Нотиқ Гвинея—Бисау халқининг Португалия мустамлакачиларига қарши курашини батафсил ҳикоя қилиб беради. Африканинг баъзи районлари ўз озодлиги учун якка-ёлғиз кураш олиб боришга мажбур бўлаётганлигини, ғарбдаги саноат жиҳатидан ривожланган давлатларнинг айрим режимлари Африка мамлакатларининг ресурсларини ўмариб кетишга уринаётганликларини нотиқ эслатиб ўтди.

Салим Аҳмад Салим ҳукуматлар қарамоғида бўлмаган ва мустамлакачиликка қарши курашаётган ташкилотларнинг фаолиятини активлаштириш масалаларига катта эътибор берди. У мустамлакачиликни тинч-тотув яшашнинг энг катта душманларидан бири деб атади. Бизнинг қардошларимиз инсон ҳуқуқларидан маҳрум бўлиб қола берар экан, ер юзида тинчлик бўлиши мумкин эмас, деб таъкидлади нотиқ.

Ирқчилик ва мустамлакачиликка қарши, Африка халқларини ва дунёнинг бошқа қисмларини эзишга асосланган реакцион режимларга қарши курашда бутун тараққийпарвар инсониятнинг куч-ғайратларини бирлаштириш — тинчликсевар кучлар Жаҳон конгрессининг муҳим вазифаларидан биридир, деди БМТ апартеид махсус комитетининг раиси **Х. Нур Элми**. У ирқчиларга қарши қаҳрамонона кураш олиб бораётган Жанубий Африка халқлари барча софдил кишилардан, ҳамма мамлакатларнинг меҳнаткашларидан ёрдам кутмоқдалар, деди.

Апартеид — инсониятга қарши жиноятдир. Апартеид жарчилари ўз позицияларини ихтиёрий равишда бермайдилар. Бу одилона курашда ғалаба қозонмоқ учун маълум халқлар билан барча тараққийпарвар кучлар бирдам бўлишлари ва бу халқларга амалий мадад беришлари лозим.

Аммо, деб таъкидлади нотиқ, ғарбдаги айрим давлатларнинг ҳукуматлари, империалистик монополиялар БМТнинг қарорига мувофиқ ирқчи режимларга қарши қўлланилган жазо чораларини амалда бажармаётирлар. Бир қанча капиталистик мамлакатлар ирқчилар билан иқтисодий, сиёсий муносабатларни ва бошқа хилдаги алоқаларни давом эттирмоқдалар. Уларнинг баъзи бирлари, шу жумладан АҚШ ҳам ирқчилар ва мустамлакачиларга қурол-яроғ, стратегик материаллар етказиб бермоқдалар, бу қурол ва материаллар озодлик курашчиларини қирғин қилиш учун фойдаланилмоқда.

Эски ва янги мустамлакачиликка ва ирқий зулмга қарши курашга барча тинчлик тарафдорлари ва тараққийпарвар жамоат ташкилотлари актив қўшилишлари керак.

Бу курашнинг муваффақият қозонишида касаба союзлари муҳим роль ўйнайди. Уларнинг ёрдамида жиноятчи режимларга қарши кўриладиган иқтисодий чоралар анча самарали бўлиб қолиши мумкин. Апартеидни ўзининг сиёсий йўли қилиб олган ҳукуматларни батамом яккалаб қўйишга барча мамлакатларнинг афкор оммаси кўмаклашиши зарур.

Раислик қилувчи конгресснинг раҳбар органи состави юзасидан конгресс халқаро тайёргарлик комитетининг тавсияларини эълон қилиш учун **Ромеш Чандрага** сўз беради. Чандра бу органни бош комитет деб атади. Комитет составига 55 аъзо сайлаш тавсия этилди. Бу аъзолардан ўн олти киши — халқаро ташкилотларнинг вакиллари, 39 киши эса миллий ташкилотлар ва делегацияларнинг вакилларидир.

Р. Чандра Бош комитет аъзоларининг тавсия этиладиган рўйхатини ўқиб эшиттиради, конгресс қатнашчилари бу таклифни якдиллик билан маъқуллайдилар.

Раислик қилувчи конгресс қатнашчилари 14 комиссия докладчиларининг ахборотларини тинглашлари лозим эканлигини эълон қилади.

Гана миллий тинчлик кенгашининг президенти **Жон Хансен** «Тинч-тотув яшаш ва халқаро хавфсизлик» масалалари билан шуғулланувчи комиссия номидан сўзга чиқади.

Дунёдаги ҳозирги вазиятнинг талаби шуки, — дейди у, — агар инсоният омон қолишни истаса, ядро урушининг келиб чиқиш эҳтимолини қандай қилиб бўлмасин йўқотиши керак. Халқаро муносабатлар тинч-тотув яшаш принципларига асосланмоғи даркор, деб таъкидлади нотиқ.

Тинч-тотув яшаш дунёнинг шундай бўлишини назарда тутадики, унда айрим давлатларнинг территориал бутунлиги ва чегараларнинг дахлсизлиги, уларнинг ички ишларига аралашмаслик ҳурмат этиладиган бўлади, инсон ҳуқуқлари ва эркинлиги, халқлар ҳуқуқларининг тенглиги ва уларнинг ўз тақдирини ўзи белгилаш ҳуқуқи ҳурмат қилинадиган бўлади. Тинч-тотув яшаш шароитида турли социал системалар ўртасида сиёсий, мафкуравий, иқтисодий ва социал соҳаларда тинч мусобақа қилиниши таъминланади. Империалистларнинг агрессия сиёсати жиловлаб қўйилади ва ўз озодлиги учун курашувчи кучлар эски ва янги мустамлакачиликка, империализм ва ирқчиликка қарши курашни кучайтириш учун янада каттароқ имкониятлар оладилар.

Дунёда уруш мақсадларига ҳар йили 200 миллиард доллар маблағ сарф қилинмоқда, деди нотиқ. Биз БМТ Хавфсизлик кенгаши доимий аъзолари бўлган давлатларнинг ҳарбий бюджетларини 10 процент қисқартириш тўғрисида ва тежаб қолинган маблағнинг бир қисмидан ривожланаётган мамлакатларга ёрдам бериш учун фойдаланиш ҳақида СССР ташқи ишлар министри А. А. Громиконинг БМТ Бош секретари К. Вальдхаймга йўллаган мактубини қизғин қўллаб-қувватлаймиз. Соғлом ва равшан фикрлашнинг бу йўлини ер юзидаги барча тинчликсевар халқлар маъқуллайдилар. Социалистик мамлакатларнинг эски ва янги мустамлакачиликка қарши, империализм ва ирқчиликка қарши курашаётган халқларга бераётган ёрдамини биз юксак қадрлаймиз.

Тинчлик ва озодлик учун курашувчи хотин-қизлар халқаро уюшмасининг президенти **Элеонора Ромберг** бундай дейди:

Биз янги тарихий паллага қадам қўйдик. Инсон фаолиятининг ҳамма соҳаларида тарихда шу дамгача ҳали кўрилмаган туб ўзгаришлар шитоб билан содир бўлмоқда. Бу эса давлатлар ва ҳукуматларни, турли сиёсий ва иқтисодий ҳукмрон группаларни сиёсат методикасини қайтадан ўйлаб кўришга мажбур этмоқда.

Халқларнинг тинчлик ва хавфсизликда яшаш истаги туфайли сиёсий ҳаракатларнинг характери соҳасида объектив ўзгаришлар рўй бермоқда, деб таъкидлади Элеонора Ромберг. Кейинги йилларда жаҳон жамоатчилиги зўравонлик сиёсати тарафдорларига ва можароларнинг сиёсий стратегияси жарчиларига тобора кучлироқ қаршилик қилмоқда. Сиёсий методлар ва принциплар бу қадар кескин ўзгарганлиги эндиликда инсоният эришган ривожланиш босқичи давлатлардан тинч-тотув яшаш учун, иқтисодий муносабатларни, ҳамкорлик ва мусобақани ривожлантириш учун, информацияни ва билимларни айирбошлаш учун шароит яратишларини талаб қилаётганлигидан далолат беради.

Халқаро хотин-қизлар ташкилотининг раҳбари кескинликнинг ҳозирги юмшатилишига хавф солиб турган хатарга етарли баҳо бермаслик мумкин эмаслиги тўғрисида гапиради. Можароларни уруш йўли билан ҳал этишга уринишаётган, жуда кескин вазият мавжуд бўлган, камбағаллик, адолатсизлик ва ғайри инсонийлик камайиш ўрнига, кучайиб бораётган районлар ҳали ҳам бор. Ана шу ҳодисаларнинг ҳаммаси тинчлик йўлидан янада олға ривожланиш йўлига тўсиқ солади, халқаро ҳарбий можаролар чиқиш хавфини доимо туғдириб туради.

Тинчликни таъминлаш, деди сўзини давом эттириб нотиқ, ҳаммамиз учун жуда катта аҳамиятга эга бўлган воқеадир, бу эса, халқаро можаролар сабабларининг бутун мураккаблигини очиб ташлашни ва шу можароларни бартараф этиш усулларини қидириб топишни талаб қилади. Тинчлик ихтилофлар ва можароларни тинч йўл билан бартараф қила оладиган халқаро битимлар ва ташкилотлар ёрдамида таъминланиши мумкин, деб таъкидлайди Э. Ромберг.

Венгрия Халқ Республикаси делегациясининг бошлиғи, Венгрия Ватан халқ фронти кенгаши президиумининг раиси, Венгрия Социалистик Ишчи партияси Марказий Комитети Сиёсий Бюросининг аъзоси **Дьюла Каллаи** минбарга чиқади. Биз, деди у, ўзи ташкил топган биринчи кундан бошлаб тинч-тотув яшаш сиёсатини эълон қилган ва ҳамиша тинч-тотув яшаш учун изчиллик билан курашиб келаётган Советлар мамлакатининг пойтахтида тўпландик. Турли социал тузумдаги давлатлар тинч-тотув яшашининг В. И. Ленин ишлаб чиққан принциплари ҳамма даврларда совет ташқи сиёсатининг асосий принциплари бўлиб келганлигини биз фахрланиб таъкидлаймиз. Ана шу изчил ва ташаббускор сиёсат Совет Иттифоқининг ва бутун социалистик ҳамдўстликнинг шу кунлардаги фаолияти учун ҳам характерлидир.

Кескинликни юмшатиш сиёсатига жон-жаҳдлари билан қарши чиқаётган ҳамда кескинликни сақлаб қолиш ва кучайтиришга интилаётган доиралар ҳамон катта куч ва нуфузга эга бўлган мамлакатлар бор, деди сўнгра нотиқ. Шу доиралар контрреволюцияни экспорт қилишга интилаётганлигини Чилидаги фожиали воқеалар кўрсатиб берди.

Ҳозир биз Яқин Шарқдаги агрессиянинг шоҳидлари бўлиб турибмиз. Қонли воқеалар яна бошланиб кетганлиги учун бутун масъулият нуқул Исроил ҳукуматининг ва уни қўллаб-қўлтиқлаётган милитарист доираларнинг зиммасига тушади. Биз бу агрессияни кескин қоралаймиз.

Дьюла Каллаи ҳали империализм муайян пайтларда айрим районларда агрессия бошлашга, фашистик исёнлар уюштиришга қодир эканлигини қайд қилиб, Вьетнам, Лаос, Камбоджа ана шу уринишлар мағлубиятга маҳкум этилганлигининг далили бўлиб хизмат қилиши мумкин, деб таъкидлайди.

Халқаро можароларни тинч бартараф этишга интилиш—хаёлий бир нарса эмас, балки давримизнинг реал имконияти ва заруратидир. Башарти инсоният кўп авлодларга бахт-саодат ва фароғат истаса, фақат шу йўлдан ривожланиши мумкин, деди Дьюла Каллаи. Биз шунга интилишимиз кераки, тинч-тотув яшаш сиёсати узоқ муддатга мўлжалланган программа, ҳар бир халқнинг туб манфаатларини ифодаловчи ва ижтимоий тараққиётга хизмат қилувчи программа эканлигини имкони борича кўпроқ кишилар эътироф қиладиган бўлсин.

Польша Халқ Республикаси ташқи ишлар министрининг ўринбосари **С. Трепчиньский** конгресс қатнашчиларига мурожаат қилиб, бундай деди: Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг мен раислик қилган XXVII сессияси халқаро вазиятдаги катта ўзгаришлардан дарак берди. Эндиликда икки томонлама музокаралар давомида кўриб чиқилаётган проблемалар билан бир қаторда тобора кўпроқ муҳим масалалар кўп томонлама асосда, халқаро ташкилотларнинг анжуманларида ҳал этилмоқда. Бу эса кескинликни юмшатишга рағбат бермоқда, ҳамжиҳатлик ва ҳамкорликка кўмаклашмоқда.

Шу вақтгача ҳеч қачон ҳеч бир халқаро анжуман тинчликсевар кучларнинг конгрессидек бу қадар ваколатли бўлмаган эди, деб таъкидлайди нотиқ. Ер юзида тинчликни янада мустаҳкамлаш учун кураш ҳаракатларининг конструктив программасини ишлаб чиқиш учун қулай имконият вужудга келди.

Тинчликни сақлаш йўлида ҳали кўп қийинчиликларни енгиб ўтиш керак бўлади. Чилида қонли тўнтариш қилган реакция ва фашизм кучлари каби кучларнинг қайта бош кўтаришига қатъиян қаршилик қилиш лозим. С. Трепчиньский Ортенсия Бусси Де Альендега мурожаат қилиб, БМТ Бош ассамблеяси XXVIII сессиясининг кўпчилик қатнашчилари ҳарбий хунтанинг ҳаракатларидан ғазабланганликларини изҳор этдилар ва Чили халқи билан бирдам эканликларини айтдилар, деди.

Жаҳон афкор оммаси қурол-яроғларни чеклаш масаласи юзасидан Совет Иттифоқи билан Америка Қўшма Штатлари ўртасидаги муҳим битимни мамнуният билан табриклаётганлигини ва бу соҳада навбатдаги самарали қадамлар қўйилишини кутаётганлигини Польша Халқ Республикасининг вакили таъкидлаб ўтди. Шу муносабат билан қуролсизланишга бағишланган жаҳон конференциясини чақириш учун умидбахш истиқболлар очилмоқда.

Ўт очишни тўхтатиш масаласи юзасидан БМТ анжуманида ўртага ташланган ва биринчи бўлиб Совет Иттифоқи бошлаб берган ташаббус шу проблемани сиёсий бартараф этишга, Исроил ўз қўшинларини оккупация қилиб турган араб территорияларидан олиб чиқиб кетишига ҳамда БМТ Хавфсизлик Кенгаши ва Бош Ассамблеясининг резолюциясига мувофиқ шу районда тинчликни ва ҳамма халқларнинг хавфсизлигини таъминлашга кўмаклашиши лозим.

Тинчлик-аввало, планета ёш авлодининг бахт-саодати ва умидидир. Конгресс қатнашчиларининг фикри-зикри ва ҳис-туйғулари ёш авлоднинг келажаги тўғрисидаги ғамхўрлик руҳи билан суғорилган. Тинчлик ҳимоячилари анжуманини табриклаш учун келган совет ёшлари вакилларини мажлис аҳли қизғин ва самимий кутиб олганлигининг боиси ҳам ана шу.

Москва прожектор заводининг слесари, РСФСР Олий Советининг депутати **Василий Липинцов** билан Ленинград педагогика институтининг студенти **Елена Буртоновага** сўз берилади. Улар 32 миллионли совет комсомоллари номидан, мамлакатнинг барча йигит-қизлари номидан конгресс қатнашчиларига салом йўллайдилар.

«Сизлар билан-ишчилар, демократик ҳаракатнинг вакиллари, таниқли давлат ва жамоат арбоблари билан, ёзувчилар, рассомлар, олимлар билан учрашиш бизни беҳиҳоя тўлқинлантиради, —дейилади табрикномада. —Сизлар биз учун ҳозирги замоннинг энг кенг, энг оммавий ҳаракати-тинчлик учун курашчиларнинг буюк ҳаракати тимсолисизлар. Сизларнинг овозингиз бутун дунёда янграйди. Чунки сизлар конгрессда ҳар бир киши учун энг муҳим ва азиз нарса тўғрисида: планетамизни уруш ёнғинидан қандай қилиб асраб қолиш, ер юзида чинакам адолатли, чинакам демократик тинчликни қандай қилиб қарор топтириш тўғрисида гапираётирсизлар».

Советлар мамлакати ёшларининг вакиллари бундай дейишди: йигит ва қизлар жонажон Коммунистик партия билан Совет ҳукуматининг ички ва ташқи сиёсатини, партия XXIV съездида КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари ўртоқ Л. И. Брежнев таклиф этган Тинчлик программасини чин қалбдан қўллаб-қувватлайдилар.

Совет йигит-қизлари конгресснинг мўътабар минбаридан туриб ўзларининг бутун дунёдаги тенгқурларига мурожаат қилиб, бирдамликни мустаҳкамлашга, «Халқларга тинчлик, ёшларга — яхши келажак!» шиори остида қудратли ҳаракатни авж олдиришга чақирдилар.

Совет ёшларининг вакиллари конгресс қатнашчиларига чиннигул гулдасталарини топширдилар.

«Ҳинди-Хитой» мавзуида биринчи бўлиб Камбоджа миллий бирлик фронти Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, миллий бирлик король ҳукуматининг министри **Тиуни Мумм** ахборот берди. Камбоджа халқи миллий суверенитет, озодлик ва мустақиллик учун кўп йиллардан буён қаҳрамонона кураш олиб бораётганлигини у тинчликсевар кучлар анжуманининг қатнашчиларига эслатиб ўтди. Биз, Америка империализмига ва Пномпендаги қўғирчоқ режимига қарши шиддатли кураш олиб бормоқдамиз, деди у. АҚШнинг реакцион кучлари сотқинлар тўдасини қўллаб-қувватлаб, бизнинг эрксевар халқимизни қул қилишни истайдилар, аммо демократия ва тинчлик душманларининг режалари батамом барбод бўлади. Камбоджа территориясининг 90 проценти озод қилиниб бўлди. Озод этилган районларда халқ ҳокимияти барпо этилди, тинч ҳаёт қайтадан бошланмоқда.

Бизнинг ғалабаларимиз, деди сўзини давом эттириб нотиқ, халқ бирлигининг, Камбоджани суверен давлат сифатида барпо этишга халқимиз қаттиқ аҳд қилганлигининг ва халқимиз хохиш-иродасининг далилидир. Бинобарин, Америка империалистлари сотқинларга қанчалик ёрдам бермасинлар, Камбоджа озод ва мустақил бўлиб қолади.

Тиуни Мумм халқларни ва ҳукуматларни Пномпень режимини ҳар томонлама яккалаб қўйишга, унга на иқтисодий, на сиёсий ёрдам бермасликка, айниқса ҳарбий мадад кўрсатмасликка чақирди. У Американинг Камбоджага қарши агрессиясини тўхтатишни, унинг территориясидаги ҳамма қўшинларни олиб чиқиб кетишини талаб қилди.

Шу билан конгресснинг эрталабки ялпи мажлиси тугади.

* * *

Соат 16 да Кремлнинг съездлар саройида конгресснинг кечқурунги мажлиси очилди.

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари, «Халқлар ўртасида тинчликни мустаҳкамлаш учун» халқаро Ленин мукофотининг лауреати ўртоқ Л. И. Брежнев тинчликсевар кучлар Жаҳон конгрессининг президиумида пайдо бўлганда ва **Ю. В. Андропов, А. А. Громико, А. П. Кириленко, А. Н. Косигин, Ф. Д. Кулаков, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорний, Д. С. Полянский, А. Н. Шелепин, П. Н. Демичев, Б. Н. Пономарёв, Д. Ф. Устинов, В. И. Долгих, И. В. Капитонов, К. Ф. Катушев** ўртоқлар ҳукумат ложасидаги жойларга чиққанда конгресс делегатлари ва меҳмонлари уларни ўринларидан туриб давомли қарсаклар билан кутиб олдилар.

Раислик қилувчи **Ромеш Чандра** мажлисни очиб, тайёргарлик комитети конгресс делегатлари номидан ўртоқ Л. И. Брежневга мурожаат қилиб, конгрессда нутқ сўзлашни сўраганлигини айтади. Мажлис аҳлининг гулдурос қарсаклари остида Р. Чандра нутқ сўзлашга розилик берганлиги учун Леонид Ильич Брежневга самимий миннатдорчилик билдириб, унга сўз беради. (ТАСС).

(Ўртоқ Л. И. Брежнев нутқи газетанинг 1, 2 ва 3-бетларида босилган).

ШОЛИ — ДАВЛАТГА

Республика областларида шоли тайёрлашнинг бориши тўғрисида шу йил 25 октябрга бўлган

МАЪЛУМОТ

Биринчи стун—областлар; иккинчи стун—ўрилган шоли (планга нисбатан процент ҳисобида); учинчи стун—топширилган шоли (топшириққа нисбатан процент ҳисобида)

Андижон	100,0	100,1
Сурхондарё	100,0	100,1
Тошкент	100,0	98,9
Наманган	100,0	89,0
Фарғона	100,0	74,6
Самарқанд	98,2	103,6
Хоразм	96,9*	102,1
Сирдарё	94,2	74,3
ҚҚ АССР	90,4	77,7
Республика бўйича:	94,6	86,9

*) маълумот аниқланган.

ФАРҒОНА ПАХТАКОРЛАРИНИНГ ҒАЛАБАСИ

Фарғона областининг меҳнатчилари КПСС XXIV съезди тарихий қарорларини амалга ошира бориб, деҳқончилик маҳсулотлари етиштириш ва тайёрлашни кўпайтириш учун бошланган социалистик мусобақани кенг авж олдириб, пахта тайёрлаш халқ хўжалик планини муддатидан илгари бажардилар. Ватан омборларига 505 минг тоннадан кўпроқ «оқ олтин» элтиб берилди.

Пахта тайёрлаш давлат топшириғини биринчи бўлиб бажарган Киров, Ленинград, Ўзбекистон, Қува ва Фрунзе районларининг пахтакорлари меҳнат ғалабасига катта ҳисса қўшдилар.

Гектар бошига 35-40 центнердан ҳосил олиш ҳаракатининг ташаббускорлари ўз мажбуриятларини муваффақиятли бажармоқдалар. Октябрь революцияси орденли «Бешариқ» совхози, Ҳамза Ҳакимзода номли, «Ғаниобод», Киров номли, «Октябрь 40 йиллиги» совхозлари, Ленинград районидаги Энгельс номли, Охунбобоев номли, «Октябрь» колхозлари; Киров районидаги «Москва» ва «Искра» колхозлари; Ўзбекистон районидаги Ленин номли колхоз, Қува районидаги Димитров номли колхоз; Фарғона районидаги Охунбобоев номли, Ленин номли колхозлар ана шундай хўжаликлар жумласидандир.

Область механизаторлари катта муваффақиятларга эришдилар. Машина бункерларидан ҳозиргача 236 минг тонна «оқ олтин» тўкилди—ҳар бир терим машинаси билан 125 тоннадан пахта терилди. Ҳосилни машинада териш плани 115 процент бажарилди.

Пахтакорлар бу ғалабага партия, ҳукуматнинг катта ёрдами туфайли, область қишлоқ хўжалигининг барча меҳнатчилари фидокорона ишлаганлиги ва юксак маҳорат кўрсатганлиги, партия, совет, касаба союз, комсомол ва қишлоқ хўжалик органлари моҳирлик билан ташкилотчилик ва сиёсий иш олиб борганликлари туфайли эришдилар.

Янги ерларни ўзлаштириш, тупроқнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш, қўшимча сув ресурсларини қидириб топиш, техника тараққиётини ва илмий асосланган алмашлаб экишни пахтачиликка жорий этиш соҳасида қилинган катта ишлар мўл ҳосил учун курашда муҳим аҳамиятга эга бўлди.

Пахта териш ва тайёрлаш давом этмоқда.

Область қишлоқ хўжалиги меҳнатчилари КПСС Марказий Комитети ва Совет ҳукуматининг оталарча қилаётган ғамхўрлигига жавобан, мамлакатнинг пахтакор республикалар партия-хўжалик активи қарорларини амалга ошира бориб, етиштирилган бутун ҳосилни йиғиб-териб олишни тезроқ тугаллаш учун ҳамма куч-ғайратларини сарфламоқдалар, улар қўшимча суратда яна 95 минг тонна пахта тайёрлаб, областда ялпи «оқ олтин» ҳосилини 600 минг тоннага етказадилар.

ЎРТА ЧИРЧИҚ МАРРАГА ЕТДИ

Район пахтакорлари кеча қабул пунктларига 61674 тонна пахта етказиб бериб, халқ хўжалик планини ошириб бажардилар. Районда шу кунгача машиналар билан 42953 тонна пахта терилди ва бу соҳадаги план анча ошириб адо этилди.

Мўл ҳосил етиштиришда, уни тез ва сира нобуд қилмай йиғиб-териб олишда «Партия XXII съезди», Терешкова номли, Свердлов номли, Охунбобоев номли, «Полярная звезда», Ленин номли ва бошқа илғор хўжаликларнинг аъзолари ғайрат кўрсатиб меҳнат қилдилар, йиғим-терим ишларини комплекс механизациялаштиришга алоҳида эътибор бердилар. Райондаги жуда кўп хўжаликларнинг, ўнлаб механик-ҳайдовчилари мавсумда 120—150 тоннадан ва ундан ҳам ошириб пахта териб машиналар қудратини намойиш қилдилар.

Ўрта Чирчиқ районининг барча пахтакорлари ва механизаторлари қолган ҳосилни тез ва сира нобуд қилмай йиғиб-териб олиш тадбирларини амалга оширмоқдалар.

УЛКАН ХИРМОН УЧУН

ОБЛАСТЬ РАЙОНЛАРИДА ПАХТА ТАЙЁРЛАШНИНГ БОРИШИ ТЎҒРИСИДА ШУ ЙИЛ 26 ОКТЯБРГАЧА БЎЛГАН МАЪЛУМОТ

(Халқ хўжалик планига нисбатан процент ҳисобида)

Биринчи стун — бир кунлик ўсиш, иккинчи стун — мавсум бошидан бери, учинчи стун — шу жумладан машина терими — бир кунлик ўсиш, тўртинчи стун — мавсум бошидан бери.

ОҚҚЎРҒОН	1,05	116,61	0,49	122,49
ЮҚОРИ ЧИРЧИҚ	0,55	112,69	0,15	115,74
БЕКОБОД	0,89	108,09	0,46	114,90
БЎКА	0,92	106,75	0,53	110,96
ПИСКЕНТ	0,73	104,99	0,30	102,60
ЧИНОЗ	1,16	103,01	0,62	115,96
ЯНГИЙЎЛ	1,20	102,29	1,37	107,28
ЎРТА ЧИРЧИҚ	1,42	100,04	0,21	102,27
Область бўйича	1,02	107,52	0,47	112,71

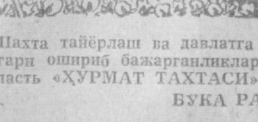

ҲУРМАТ ТАХТАСИ

Пахта тайёрлаш ва давлатга сотиш планларини муддатидан илгари ошириб бажарганликлари учун қуйидаги хўжаликлар область «ҲУРМАТ ТАХТАСИ»ГА ЁЗИЛДИЛАР

БЎКА РАЙОНИ

«Партия XX съезди» колхози (раиси М. Ҳайитбоев, партия ташкилотининг секретари **А. Маматов**, бош агрономи **А. Носирхўжаев**, бош инженери **А. Туропов**).

«Партия XIX съезди» колхози (раиси **А. Абдужабборов**, партия ташкилотининг секретари **Ю. Маҳмудов**, бош агрономи **У. Иброҳимов**, бош инженери **Ф. Саидғаниев**).

«Бўка» совхози (директори **М. П. Живодеров**, партия ташкилотининг секретари **Н. С. Ким**, ишчилар комитетининг раиси **Р. Тўрабеков**, бош агрономи **Д. Содиқов**, бош инженери **С. Ким**).

ПИСКЕНТ РАЙОНИ

Свердлов номли колхоз (раиси **А. Абдумўминов**, партия ташкилотининг секретари **З. Деҳқонбоева**, бош агрономи **З. Исаев**, бош инженери **Х. Ҳолиқулов**).

1-«Пискент» совхози (директори **Х. Мирзаев**, партия ташкилотининг секретари **Г. Раимжонов**, ишчилар комитетининг раиси **М. Ахатова**, бош агрономи **В. Пак**, бош инженери **Г. Турдиохунов**).

ЯНГИЙЎЛ РАЙОНИ

«Интернационал» колхози (раиси **М. Шукри ўғли**, партия ташкилотининг секретари **И. Шек**, бош агрономи **И. Зуфаров**, бош инженери **А. Шек**).

ЧИНОЗ РАЙОНИ

Навоий номли колхоз (раиси **Х. Акромов**, партия ташкилотининг секретари **К. Каранчалов**, бош агрономи **М. Усмонов**, бош инженери **Д. Араббоев**).

Карл Маркс номли колхоз (раиси **М. Абдуллаев**, партия ташкилотининг секретари **Х. Набиев**, бош агрономи **А. Мустафоқулов**, бош инженери **Т. Бўриев**).

ЎРТА ЧИРЧИҚ РАЙОНИ

А. Икромов номли колхоз (раиси **Х. Пўлатов**, партия ташкилотининг секретари **И. Маматқулов**, бош агрономи **Х. Баратов**, бош инженери **К. Илисбеков**).

Редактор А. ИСМОИЛОВ.

Р—02795. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг босмахонаси, Тошкент шаҳри. ИНДЕКС 64583. В.1851.